

Perhe- ja vanhemmuustyö lastensuojeluyksikössä - mallin kehittäminen.

Ville Salonmäki

+***

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Perhe- ja vanhemmuustyö lastensuojeluyksikössä - mallin kehittäminen

Ville Salonmäki
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
helmikuu, 2024

Tämä opinnäytetyö tarkasteli lastensuojelun sijoituksen aikaisen, sijoituspaikasta käsin tehtävän perhe- ja vanhemmuustyön kehittämisprosessia. Opinnäytetyön tarkoitus on kerätä tietoa siitä, miten malliin perustuva perhe- ja vanhemmuustyö soveltuu lastensuojeluyksikössä osaksi omaohjaajien työtä. Opinnäytetyön tavoite on kehittää aiemmin rakennettua perhe- ja vanhemmuustyön mallia lastensuojeluyksiköiden esihenkilöiltä kerätyn palautteen avulla soveltumaan paremmin lastensuojeluyksiköiden käyttöön.

Opinnäytetyö laadittiin yhteistyössä Familiar Oy:n Uudenmaan ja Varsinais-Suomen 11 eri sijaishuoltoyksikön esihenkilön kanssa. Perhe- ja vanhemmuustyön malli esiteltiin heille sähköpostitse PowerPoint-esityksen avulla ja palaute pyydettiin puolistrukturoidulla Microsoft Forms- kyselylomakkeella. Lomakkeen avulla kartoitettiin esihenkilöiden omaa näkemystä perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyydestä ja sen soveltuvuudesta lastensuojelun työkenttään.

Kyselyn vastausten perusteella perhe- ja vanhemmuustyötä pidettiin erittäin merkityksellisenä osana lastensuojelun sijaishuollon prosessia ja erittäin keskeisenä tekijänä sijoituksen tavoitteiden saavuttamiselle, mutta sitä haastavat työn luonne, kiire, resurssi- ja työvuorotekniset yksityiskohdat sekä työntekijöiden oma motivaatio ja mahdollinen muutosvastarinta. Malliin perustuvan, läpi asiakasryhmän toteutettavan työskentelyn haltuunoton kannalta olisi keskeistä, että työntekijät perehdytetään kunnolla toteutettavaan malliin ja että he ovat siihen sitoutuneita ja motivoituneita.

Asiasanat: lastensuojelu, perhetyö, vanhemmuustyö, sijaishuolto, malli

Ville Salonmäki

Family and parental work in a child welfare institution - developing a model.

Year

2024

Pages

46

This thesis reviews the developmental process of a family and parental work model for child welfare institutions. The purpose of this thesis was to provide information on how a family and parental work is applicable to a child welfare institution's work field in general, and subsequently, to gather information on how a previously built model of family and parental work for child welfare institutions should be improved upon for it to be better suited for use in child welfare institutions. The objective of this thesis was to use the feedback from the supervisors to develop the pre-built model to be more applicable for working with children, youth, and their families during a placement process.

The commissioner of this thesis was Familiar Oy and the thesis was carried out in collaboration with a total of 11 different child welfare institutions owned by Familiar Oy. The family and parenting work model was presented to the supervisors of these 11 institutions via email using a PowerPoint presentation, and feedback was requested through a semi-structured Microsoft Forms survey. These questions regarded the supervisors' insights regarding the significance of family and parental work in child welfare institutions in general and also the applicability of an example family and parental work model.

The results implied that family and parental work is regarded as a critical part of a successful placement process of a child in a child welfare institution, but an institution's capability of doing such work themselves is hindered by the lack of resources, the busy schedules and the lack of interest and dedication of the staff towards family and parental work. A pre-built model can help the staff to better understand the fundamentals of family and parental work and should provide the necessary information for the staff to improve the quality of cooperation between the child in placement, their family, and the institution. For a pre-built model to work efficiently, a thorough familiarization process of its use must take place and regard the whole staff in an institution.

Keywords: child welfare, family work, parental work, foster care, model

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Työelämäkumppanin esittely	9
3	Perhetyön, lastensuojelulaitoksen ja omaohjaajuuden määritelmät	9
3.1	Perhetyön eri muodot	10
3.2	Lastensuojelulaitokset ja omaohjaaja / -hoitajatyö lastensuojelulaitoksissa	10
4	Vanhempien rooli lapsen sijaishuollon sijoituksen aikana	11
4.1	Vanhemman suhtautuminen sijoitukseen	11
4.2	Sijoitetun lapsen ja vanhemman yhteydenpidon rajoittaminen	12
5	Perhe- ja vanhemmuustyön haasteita ja tavoitteita	12
6	Opinnäytetyön toteutus	13
6.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys	14
6.2	Laitoksesta käsin tehtävän perhe- ja vanhemmuustyön malli	14
6.3	Mallin käyttämisestä ja työntekijän motivaation roolista työskentelyssä	17
6.4	Opinnäytetyön menetelmät	18
6.5	Sisällön erittely ja sisällönanalyysi	19
6.6	Tutkimuksen eettisyys	21
6.7	Tutkimuksen luotettavuus	21
7	Kyselylomakkeen tulokset	22
7.1	Käytössä olevat perhe- ja vanhemmuustyön muodot vastaajan yksikössä	22
7.2	Nykyisellään tehtävän perhe- ja vanhemmuustyön riittävyys	23
7.3	Perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyys lastensuojelutyössä	24
7.4	Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön tuttuus	25
7.5	Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön soveltuvuus vastaajan yksikköön	26
7.6	Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön tarpeellisuus	27
7.7	Työn sisällä olevien eri tekijöiden vaikutus malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön soveltuvuuteen osaksi lastensuojelulaitoksen työtä.	28
7.8	Esiteltävän mallin vaikutus ymmärryksen lisääntymiseen sen käytöstä perhe- ja vanhemmuustyössä lastensuojelulaitoksessa.	29
7.9	Esitellyn mallin soveltuvuus työkaluksi perhe- ja vanhemmuustyöhön vastaajatahon lastensuojeluyksikössä.	30
7.10	Halukkuus saamaan esitellystä mallista yksityiskohtaisempaa tietoa, koulutusta tai esittelyä	32
8	Johtopäätökset	32
9	Pohdinta	36
	Lähteet	39
	Liitteet	41

Taulukot 45
Kuviot 46

1 Johdanto

Lastensuojelulaki velvoittaa tukemaan vanhempia, huoltajia ja muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa myös sijoituksen aikana (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 52§). Lastensuojelulaitoksessa varsinainen asiakas on lapsi tai nuori, jonka arjesta, kasvatuksesta ja huoltamisesta lastensuojelulaitos vastaa. Vanhempien osallisuus lapsen elämässä väistämättä pienenee kun lapsi asuu suurimman osan ajasta laitoksessa kodin sijaan. Ohjaajien perustyön luonne, kiire, lapsen ja/tai vanhempien omat haasteet voivat kaikki vaikuttaa tehtävän yhteistyön intensiteettiin.

Perheen kanssa tehtävän työn rakenteellisuus ja jonkinlaisen mallin mukaan työskentely on mielestäni paitsi lapsen ja hänen vanhempiensa, myös sijaishuoltopaikan etu; lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tärkeää tietää, että perheen tilannetta tarkastellaan ja sen eteen tehdään töitä sijaishuoltopaikassa sijoituksen aikana tavoitteellisesti ja mielellään jonkin dokumentoitavissa sekä helposti koko lapsen ympärillä olevalle verkostolle avattavissa olevan menetelmän mukaisesti, huolimatta siitä, kuka lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaa laitoksessa tai missä laitoksessa hän asuu.

Tämä opinnäytetyö tarkastelee lastensuojelun sijoituksen aikaisen, sijoituspaikasta käsin tehtävän perhe- ja vanhemmuustyön kehittämisprosessia. Opinnäytetyön tarkoitus on tuottaa selvitys malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön soveltuvuudesta lastensuojelulaitoksen työkenttään ja lisäksi kerätä tietoa aiemmin kehitetyn perhe- ja vanhemmuustyön mallin soveltuvuudesta lastensuojelun sijaishuollon yksiköihin. Opinnäytetyön tavoite on kehittää aiemmin rakentamaani perhe- ja vanhemmuustyön mallia lastensuojeluyksiköiden esihenkilöiltä keräämäni palautteen avulla soveltumaan lastensuojeluyksiköiden käyttöön.

Mallinmukaisen perhe- ja vanhemmuustyön tarve on noussut näkyväksi omassa työssäni sijaishuollossa 15 vuoden aikana. Sijaishuoltopaikan ohjaajana, lapsen tai nuoren omaohjaajana ja vanhempien kanssa yhteistyötä tekevänä ammattilaisena olen kohdannut usein sen realiteetin, että varsinaiselle perhe- ja vanhemmuustyölle ei ole aikaa, edellytyksiä tai sitä ei mielletä sijaishuoltopaikan vastualueeksi. Vanhempien kanssa tehdään yhteistyötä käytännössä viikkokokouksien kertomisen muodossa sekä noin puolen vuoden välein asiakassuunnitelma-neuvotteluissa. Lisäksi vanhempien mielipiteitä kerätään kuukausikoosteisiin sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmiin. Jo tässä kohtaa tullaan kokemuksen mukaan ristiriidan äärelle; jos vanhemmat eivät ole aktiivisesti lapsen sijoituksen aikana mukana lapsen arjessa, miten he voivat arvioida esimerkiksi hoito- ja kasvatussuunnitelmassa lapsen tilanteen edistymistä? Vanhempien tekemät arviot ja havainnot olisivat huomattavasti kattavampia, jos he voisivat osallistua lapsen kanssa tehtävään työhön itsekin.

Lapsen äänen kuulluksi tulemisen korostus ja lapsilähtöisyys lastensuojelutyössä ovat tärkeitä arvoja, joita kohti lastensuojelutyö on kehittyessään vuosien varrella yhä suuremmissa määrin kulkenut. Työn keskiössä on lapsi, hänen tarpeensa ja tilanteensa. Sijoituksen aikana lastensuojelulasten vanhempien omat tarpeet ovat usein jääneet kohtaamatta. Lastensuojelutyön tavoite on tilanne, jossa lapsi voi muuttaa takaisin kotiinsa, mutta tämä vaatii myös perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kohentumista. Lapsen vastuusosiaalityöntekijä vastaa lapsen itsensä asioista, mutta vanhempien on oltava itse aktiivisia saadakseen omaan tilanteeseensa apua ja tuo apu on usein vaikeaselkoista ja pirstaleista. (Saurama 2011, 5)

Lastensuojelulaitoksen itse, omalla henkilöstöllään toteuttama perhe- ja vanhemmuustyö ei ole alalla standardi vaan pikemminkin tilastollinen kummajainen, koska yleensä varsinaisen perhetyön toteuttaa pääasiassa erillinen instanssi. Perheen kanssa työtä tekevät monet eri tahot, mutta laitoksessa lapsen arjesta vastaavat omaohjaajat hyvin harvoin tekevät järjestelmällistä, rakenteissa olevaa ja malliin perustuvaa perhe- ja vanhemmuustyötä, jolloin se tapa, jolla työskentelyä sijoitetun lapsen ja tämän vanhempien kanssa ylipäätään tehdään, voi olla kiinni siitä, mitä osaamista yksittäisellä työntekijällä on ja millainen motivaatio hänellä on perheen kanssa tehtävään työhön. Malliin perustuva, jollain tapaa kaikille perheille räätälöitävissä ja tavoitettavissa oleva perhe- ja vanhemmuustyö toimisi laadukkaamman, koko perheen huomioon ottavan lastensuojelutyön osana ja olisi osaltaan myös toteuttamassa lastensuojelun päätavoitetta eli onnistunutta lapsen tai nuoren kotiutumista laitoksesta ja perheen jälleenyhdistämistä. Laadukas, kaikki asiakkaat tavoitettava ja laitoksen omin voimin toteutettava perhe- ja vanhemmuustyö on ehdottomasti myös valttikortti kyseiselle yksikölle; sosiaalityöntekijät sijoittavat avun ja tuen tarpeessa olevat lapset ja nuoret mieluiten sellaisiin laitoksiin, jossa tehdään laadukasta ja ennalta tiedossa olevan kaltaista yhteistyötä koko perheen kanssa.

Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Familiar Oy:n Uudenmaan ja Varsinais-Suomen perus- ja erityistason lastensuojelun sijaishuoltoyksiköiden kanssa. Malli on esitelty näiden yksiköiden esimiehille ja heiltä on kerätty lomakkeella arviointi mallin käytettävyydestä sekä sen hyvistä ja huonoista puolista. Lisäksi esihenkilöiltä on kysytty heidän näkemyksiään perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyydestä ja malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön soveltuvuudesta ylipäätään lastensuojeluyksikkötyöhön.

2 Työelämäkumppanin esittely

Familiar on kaikilla mittareilla johtava yksityinen lastensuojelupalvelujen tuottaja. Se tarjoaa lapsille ja heidän perheilleen monipuolisia ja vaikuttavia palveluita aina kevyestä avohuollon tukihenkilö- ja perhetyöstä erityistason laitoshoitoon. Sen visio on olla suomalaisen lastensuojelun edelläkävijä. (Familiar 2023.)

Familiarissa työskentelee noin 1500 lastensuojelualan ammattilaista. Familiar on tehnyt uraauurtavaa työtä palveluiden vaikuttavuuden ja asiakaskokemuksen mittauksen saralla lastensuojelussa kehittämällä mm. sijaishuollon asiakkaiden toimintakykymittarin ja reaaliaikaisen asiakaskokemushaastattelun. Toimintakykymittari on nykyisin käytössä kaikissa Familiarin palveluissa ympäri maata. Familiarilla on ulkoisesti auditoitu ISO 9001 -laatujohtajärjestelmä sekä ISO 14001 -ympäristöjärjestelmä. (Familiar 2023.)

Familiar tarjoaa parasta mahdollista palvelua niin kuntien sosiaalitoimen edustajille kuin palveluidemme piirissä oleville lapsille ja perheille. Sen asiakaslupaus on: Välitämme tulevaisuudestasi. (Familiar 2023.)

Familiarin toimintaa ohjaa arvopohja, joka muodostuu neljästä arvoparista: tieto ja taito, vastuu ja välittäminen, kasvu ja kehitys sekä kumppanuus ja yrittäjyys (Familiar 2023).

Familiarin missio on rakentaa parempaa tulevaisuutta edistämällä lasten ja perheiden hyvinvointia yhdessä heidän kanssaan (Familiar 2023).

3 Perhetyön, lastensuojelulaitoksen ja omaohjaajuuden määritelmät

Perhetyön moninaisuus ja sen pirstaleisuus aiheuttavat tutkimustietoa etsiessä hankaluuksia, koska työtä tehdään niin monella tavalla, eri muodoissa ja eri nimillä. Laitoksesta käsin tehtävästä perhe- ja vanhemmuustyöstä ei ole varsinaisesti löydettävissä tutkimustietoa.

Perhetyö on osa sosiaalihuoltolain mukaista palvelua eikä sen vaatimuksena ole lastensuojelun asiakkuus. Lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi ja hänen perheensä ovat kuitenkin oikeutettuja saamaan joko sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä tai lastensuojelulain mukaista tehostettua perhetyötä, jos sitä tarvitsevat. (THL 2023. Lastensuojelun käsikirja.)

Perhetyöllä tarkoitetaan hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö, tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301, 18 §.)

3.1 Perhetyön eri muodot

Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö on pääasiassa lapsen ja perheen hyvinvoinnin tukemista. Työtä voidaan tehdä joko ehkäisevästi tai korjaavasti, riippuen siitä missä määrin tilanne vaatii tukea. Perhetyön ympärillä olevat tahot ovat yleensä sosiaalitoimi, neuvola, päivähoito tai esimerkiksi koulu. Perhetyön muotoja ovat sosiaalihuoltolain mukaisesti tehtävässä perhetyössä mm. keskusteluapu ja arjen tuki sekä perheen hyvinvoinnin ja vuorovaikutuksen parantaminen. Tällä matalan kynnyksen, laaja-alaisestikin toteutettavissa olevalla perhetyöllä pyritään myös ehkäisemään lastensuojelun tarvetta. (THL 2023.)

Lastensuojelulain alainen tehostettu perhetyö on luonteeltaan intensiivisempää kuin edellä mainittu sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö. Sen tullessa kyseeseen, perheessä on yleensä esim. akuutti kriisitilanne johon he tarvitsevat tukea ja apua. Lastensuojelun sijoituksessa olevan lapsen kohdalla perhetyötä voidaan käyttää myös osana huostaanoton tarpeen ehkäisemistä. Tuki tulee olla tarpeen mukaan käytettävissä ympäri vuorokauden. Tehostetun perhetyön työskentelyyn vanhempia voidaan myös lain nojalla velvoittaa, vaikka he eivät olisi siihen halukkaita. Tavoite on kuitenkin yhteinen tahtotila ja keskeisinä onnistumisen edellytyksinä ovat yhteistyö, ongelmien tunnistaminen, muutoshalukkuus ja -motivaatio. (THL 2023.)

3.2 Lastensuojelulaitokset ja omaohjaaja / -hoitajatyö lastensuojelulaitoksissa

Lastensuojelulaitoksella tarkoitetaan lastenkoteja, koulukoteja ja muita vastaavia lapsen sijoituksesta vastaavia laitoksia, kuten vastaanotto- ja arviointiyksiköt sekä nuorisokodit. Lasten sijoituksissa pyritään aina ensisijaisesti perhesijoitukseen, mutta aina se ei ole lapsen edun mukaista, esimerkiksi jos lapsen haastava oireilu vaatii erityistä ammatillista osaamista. Laitossijoitukset ovat luonteeltaan joko lyhyt- tai pitkäaikaisempia. Lapsi voi olla laitoksessa avohuollon tukitoimena sijoitettuna (suostumuksellisesti), kiireellisesti sijoitettuna (30vrk) tai huostaanotettuna (joskus myös ilman vanhempien suostumusta). Laitossijoituksessa perheen kanssa tehdään mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä lapsen ja koko perheen tilanteen parantamiseksi, mutta pääpaino on lapsen turvallisen kasvun ja kehityksen tukemisessa. (THL 2023.)

Lastensuojelulaitoksissa lasten hoidosta ja kasvatuksesta vastaavat kaikki ohjaajat, mutta lapsille on nimetty yleensä kaksi omaohjaajaa, jotka ovat ko. lapsen tilanteen ja asiakkuuden asiantuntijoita siinä lastensuojeluyksikössä, jossa lapsi asuu. Omaohjaajat varmistavat, että lapsen elämään oleellisesti liittyvät verkostot (muun muassa sosiaalitoimi, koulu, hoitotahot) ovat keskenään yhteydessä toisiinsa. Omaohjaajat laativat lapsen hoitoa ohjaavan hoito- ja kasvatussuunnitelman, johon he määrittelevät lapsen elämän eri osa-alueille keskeiset tavoitteet. Nämä tavoitteet kulkevat linjassa asiakassuunnitelmanneuvottelussa määriteltyjen, sijoitukselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Yksiköistä riippuen käytössä on myös termi omaohitaja, mutta sisällöltään nämä nimikkeet ovat yhdenmukaisia. THL määrittelee Lastensuojelun

käsikirjassaan (THL 2023) omahoitajuuden näin: ”Useissa laitoksissa käytetään omahoitajaa eli lapselle nimetään saapumisvaiheessa omahoitaja/-t, jotka ovat päävastuussa lapsen asioista. Omahoitajan tehtävänä on tukea lasta kotiutumaan laitokseen, luoda kokonaiskuvaa lapsen sen hetkisestä ja aikaisemmasta elämästä ja kasvuympäristöstä, pitää yhteyttä viranomaisverkostoihin, rakentaa lapsen arkea laitoksessa jne.”

4 Vanhempien rooli lapsen sijaishuollon sijoituksen aikana

Lapsen sijoituksessa keskiössä on lapsen etu ja arviointi tehdään pitkälti lapsen näkökulmasta. Vanhempi voi kokea ristiriitaa sijoituspäätöksen ja oman vanhemmuuden välillä. Miia Pitkäsen (2011) mukaan lastensuojelutyö antaa parhaimmillaan mahdollisuuden sekä vanhemmalle että lapselle tulla nähdyksi, kuulluksi ja tuetuksi. Huostaanottotilanne saattaa kuitenkin luoda asetelman, jossa vanhemman kyky toimia vanhempana on kyseenalaistettu tai kyvyttömyyttä siihen on käytetty perusteena lastensuojelun interventiolle.

Huostaanoton jälkeinen työ kohdistuu pääasiassa lapseen erillään vanhemmastaan ja korostaa lapsen oikeutta tulla suojelluksi. Verrattuna esimerkiksi avohuollon aikaiseen työskentelyyn, aikuisten osallisuus työskentelyssä näkyy vähäisempänä sijoituksen aikana. Työskentelyn sijaishuollon aikana tulisi kuitenkin korostaa lapsen oikeutta omiin vanhempiinsa ja heidän välisen suhteen ainutlaatuisuutta. (Pitkänen 2011.) Pitkänen mainitsee lapsen eduksi sen, että vanhemman elämäntilannetta tuetaan sekä vanhemman hyväksynnän sijoituspäätöstä kohtaan.

4.1 Vanhemman suhtautuminen sijoitukseen

Varsinaista muutosta tai ratkaisua sijoitukseen johtaneisiin asioihin ei saada aikaan pelkällä lapsen sijoituksella vaan suuri merkitys on sillä, mitä sijoituksen aikana tehdään. Biologiset vanhemmat jäävät sijoituksen tapahduttua vaille huomiota ja tukea, mutta silti heidän suhtautumisensa sijoitukseen ja sen hyväksyminen ovat lapselle olennainen asia, jotta hän saa ikään kuin luvan asettua sijaishuoltopaikkaan ja hyötyä siellä olevista aikuissuhteista ja rakenteista. (Kujala 2003, 12.)

Sijoitetut lapset saavat elämäänsä uusia aikuissuhteita, joiden kanssa he voivat käydä sijoitusta edeltäneitä asioita läpi. Vanhemmat tarvitsevat tukea siihen, miten käsitellä lapsen sijoitusta, siihen johtaneita tapahtumia ja sitä ennen tapahtuneita asioita. Tämä asetelma, jossa lapsen kasvun ja kehityksen vaarantaneet tekijät ovat usein johdettavissa vanhempien riittämättömään kykyyn toimia turvallisina kasvattajina, aiheuttaa paljon ristiriitaa. Ristiriita voi näkyä myös näkemyksessä siitä, missä suhteessa sijaishuoltopaikkaan kiinnittymistä ja vanhempien tukemista ja läsnäoloa lapsen elämässä tuetaan toisiinsa nähden. (Pitkänen 2011.) Sijaishuoltopaikan ja biologisen vanhemman välinen ristiriita korostuu Pirjo Tuovilan

(2008) mukaan erityisesti sellaisessa tilanteessa, jossa lapsen ja biologisen vanhemman kiintymyssuhteessa on tapahtunut sellaisia poikkeavuuksia, jotka ovat vaikuttaneet lapsen kehitykseen voimakkaasti ja Tuovila pohtiikin, minkä verran tällaista suhdetta olisi ylipäättään tarpeen tukea.

4.2 Sijoitetun lapsen ja vanhemman yhteydenpidon rajoittaminen

Sijoituksessa olevan lapsen ja vanhemman välistä yhteydenpitoa voidaan rajata, mikäli yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä, yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle, rajoittaminen on välttämätöntä vanhempien tai perheen muiden lasten, perhekodin tai laitoksen muiden lasten tai henkilöstön turvallisuuden vuoksi tai jos 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa; sama koskee myös 12 vuotta nuorempaa lasta, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota. (Lastensuojelulaki 62§.)

Yhteydenpidon rajoittaminen tarkoittaa, että laissa säädettyjen edellytysten täytyessä voidaan rajoittaa lapsen oikeutta tavata vanhempiaan tai muita läheisiään, rajoittaa lapsen oikeutta pitää yhteyttä läheisiinsä puhelimitse tai muita välineitä käyttäen, lukea ja pidättää lapsen lähettämä tai hänelle osoitettu yksittäinen kirje tai muu luottamuksellinen viesti tai tarkastaa ja pidättää muu lähetys, ottaa rajoituksen ajaksi sijaishuoltopaikan haltuun lapsen hallussa olevat yhteydenpitoon käytettävät laitteet ja välineet tai rajoittaa niiden käyttöä tai jättää ilmaisematta lapsen olinpaikka vanhemmille tai huoltajille. (Lastensuojelulaki 62§.)

5 Perhe- ja vanhemmuustyön haasteita ja tavoitteita

Syyskuussa 2016 toteutettu Lapsi- ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelmassa tuotettu työpajatyöskentely pyrki löytämään sellaisia työskentelymalleja ja -tapoja, joissa lapset ja heidän läheisensä voisivat saada jatkossa lastensuojelussa kokonaisvaltaista, yksilöllistä ja räätälöitävissä olevaa tukea haasteisiinsa. THL:n vuonna 2017 julkaisemassa työpaperissa Lapsikeskeinen suojeleminen ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa - kohti monitoimijaista, yhteistä perhetyötä (THL, Alatalo, Lappi & Petrelius 2017) todetaan, että koordinoimattomuus palveluissa johtaa samansisältöisten palveluiden tarjoamiseen lastensuojelusta ja muista erityispalveluista. Yhteinen, työskentelyä ohjaava suunnitelma puuttuu ja voi johtaa perheiden uupumiseen, kun he asioivat useassa palvelussa samaan aikaan.

Perhetyötä ja perhekuntoutusta tarjotaan kunnan omana palveluna sekä ostopalveluna. Kunnat ostavat lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun palveluja yksityisiltä palveluntuottajilta ja nämä ostettavat palvelut ovat suurimmalta osin avohuollon tukitoimia, kuten perhetyö,

ammattilliset tukihenkilöt ja tukiperheet, perhekuntoutus, terapiapalvelut ja perhearviointi. Ostopalveluna tuotetun tuen yhtenä haasteena on se, miten se saadaan integroitua osaksi yhteistä, monialaista työskentelyverkostoa. (THL, Alatalo, Lappi & Petrelius 2017.)

LAPE-työryhmän laatiman määritelmän mukaan lastensuojelun perhetyön keskeinen näkökulma tulee olla suojeleminen ja kuntoutus. Lastensuojelun asiakkuus merkki siitä, että lapsen tilanteessa tarvitaan muutos, joka poistaa suojeleminen tarpeen. Työskentelyn pitää keskittyä turvallisuutta lisäävään muutokseen ja kuntoutumiseen. Kun lastensuojelun perhetyössä puhutaan kuntoutuksesta, se koskee lapsen lisäksi myös muita perheenjäseniä. Perheenjäsenten välisen vuorovaikutussuhteen tukeminen on tämän kuntoutuksen keskiössä. (THL, Alatalo ym. 2017.)

Lastensuojelutyössä parhaimmillaan hahmotetaan perhekokonaisuus, jossa sekä lapsella yksilönä että aikuisella perheenjäsenenä on mahdollisuus tulla nähdyksi ja kuulluksi. Perheenjäsenten rooli muuttuu sijoituksen edetessä ja sijoituksen aikana korostuu lapsen oikeus omiin vanhempiinsa. Lapsi tarvitsee tunteen siitä, että sijoituksesta huolimatta vanhemmat eivät katoa minnekään ja vanhemmat tarvitsevat tunteen siitä, että he saavat tukea sijoituksesta ja sitä edeltäneistä olosuhteista aiheutuneita kokemuksia. (Pitkänen 2011.)

6 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyössä esitellään lastensuojelun sijaishuoltoyksiköille kehittämäni malli perhe- ja vanhemmuustyön rakenteelliseen tekemiseen Familiarin Uudenmaan alueen lastensuojeluyksiköiden esimiehille sekä käydään läpi heiltä kerätty palaute ja kehitysehdotukset. Mallin on tarkoitus olla yksi mahdollinen käyttövalmis työkalu perhe- ja vanhemmuustyön laadukkaaseen ja vaikuttavaan tekemiseen siitä lastensuojelulaitoksesta käsin, missä lapsi tai nuori asuu. Opinnäytetyössäni kerätään tietoa mallimuotoisen perhe- ja vanhemmuustyön soveltuvuudesta lastensuojeluyksiköihin. Kerätyllä tiedolla on mahdollista myöhemmin kehittää mallia soveltuvammaksi lastensuojeluyksiköiden käyttöön.

Lastensuojeluyksiköiden esihenkilöille on esitelty PowerPoint-esityksen (liite 1) avulla aiemmin kehitetty malli ja pyydetty heiltä siitä arvioivaa palautetta sähköisellä puolistrukturoidulla kysymyslomakkeella (liite 3). Kyselyssä keskitytään kahteen pääasialliseen tarkastelun kohteeseen; miten malliin perustuva perhe- ja vanhemmuustyö soveltuu lastensuojeluyksiköissä osaksi omaohjaajien työtä ja miten tätä olemassa olevaa mallia tulisi kehittää, jotta se soveltuisi lastensuojeluyksiköiden käyttöön. Kyselylomakkeella käydään läpi esimiesten näkemystä sekä mallin käytön työnjohdollisista edellytyksistä (työvuorosunnittelu, resurssointi, työn rakenteet) että sen sisällöllisistä, työtä ohjaavista mahdollisuuksista ja haasteista.

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tarkoitus on kerätä tietoa siitä, miten malliin perustuva perhe- ja vanhemmuustyö soveltuu lastensuojeluyksikössä osaksi omaohjaajien työtä. Opinnäytetyön tavoite on kehittää aiemmin rakennettua perhe- ja vanhemmuustyön mallia lastensuojeluyksiköiden esihenkilöiltä kerätyn palautteen avulla soveltumaan paremmin lastensuojeluyksiköiden käyttöön.

Opinnäytetyön tavoitteena on myös kehittää omaa näkemystäni siitä, kuinka kokonaisvaltaisesti lastensuojelun sijaishuollossa tulee arvioida uusien menetelmien käyttöönottoa sekä sen vaikutuksia työnjohdon, työvuorosunnittelun, resurssoinnin ja työnkuvan muutosten näkökulmiin. Oman oppimisprosessini lopputuloksena kykenen paremmin ymmärtämään, miten perhe- ja vanhemmuustyötä voidaan tehdä lastensuojeluyksiköissä niin, että sen raamit ovat työn rakenteissa eivätkä sen toteutusmahdollisuudet ole ainoastaan yksittäisten työntekijöiden oman, valmiin osaamisen varassa.

Opinnäytetyössäni ei siis esitellä varsinaista aiemmin kehittämäni mallia muutoin kun sisältönsä pääkohtien osalta, koska opinnäytetyön aihe ei ole malli itsessään, vaan sen kehittämisen.

Opinnäytetyöni pyrkii vastaamaan kysymykseen: ”Miten malliin perustuva perhe- ja vanhemmuustyö soveltuu lastensuojeluyksikön työn osaksi ja miten käytössä olevaa mallia tulisi kehittää soveltuvuuden parantamiseksi?”

6.2 Laitoksesta käsin tehtävän perhe- ja vanhemmuustyön malli

Opinnäytetyössäni esitellään aiemmin rakennettu malli laitoksesta käsin tehtävään perhe- ja vanhemmuustyöhön. Malli on esitelty tarkemmin opinnäytetyön liitteissä (liite 2.) Mallin käyttöönoton edellytyksenä on, että sekä lapsen tai nuoren sijoituksesta vastaavan sosiaalityöntekijän, lapsen tai nuoren vanhempien että varsinkin sijoituksessa olevan nuoren itsensä kanssa käydään jo sijoituksen alussa keskustelua siitä, millaisessa tilanteessa perhe ja sen jäsenet ovat ja millaista apua ja tukea he tarvitsevat. Akuutissa tilanteessa, esimerkiksi kiireellisesti tapahtuneessa sijoituksessa kodin ulkopuolelle, aktiivinen työskentely ei alkuvaiheessa ole yleensä mahdollista tai edes turvallista; kotona kriisiytynyt tilanne tulee sijoituksen alkuvaiheessa rauhoittaa ja osapuolten tulee olla työskentelyyn halukkaita ja valmiita.

Työskentelyä edeltää työskentelyn tarpeen arviointi. Kun lapsi tai nuori sijoitetaan laitokseen, jossa tarjotaan mallin mukaista perhe- ja vanhemmuustyötä, selvitetään lapsen tai nuoren asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa se,

millaista apua ja tukea sosiaalityöntekijä katsoo perheen tarvitsevan ja millaisesta työskentelystä ko. perhe hyötyisi parhaiten. Työskentelyn tavoitteista osa voi nousta jo tästä keskustelusta.

Työskentelyyn lähteminen ja siihen osallistuvien tahojen määrittäminen on seuraava looginen askel. Kun tilanne sallii työskentelyn aloittamisen, siitä sovitaan osapuolet kesken. Mikäli työskentelyn toteuttaa omaohjaaja, hän ohjaa perheen keskustelua ja vuorovaikutusta, mutta omaohjaaja voi toimia myös työskentelyn osallistuvana osapuolena, mikäli työskentelyä ohjaa esimerkiksi perhetyön koordinaattori. Sosiaalityöntekijän on tärkeä tietää, että työskentely alkaa. Työskentely voi osaltaan olla kuormittavaa perheelle ja voi joskus kriisiyttää hieman rauhoittuneen tilanteen uudelleen perheen keskuudessa, kun suhteellisen tuoreet arpeutuneet haavat avataan uudestaan niiden tarkastelemiseksi. Sijoituksessa oleva lapsi tai nuori voi alkaa oireilla voimakkaasti ja tällöin sosiaalityöntekijä osaa päätellä, että oireilu johtuu todennäköisimmin työskentelyn aloituksesta eikä esimerkiksi siitä, että tällä olisi huono olla ko. sijaishuoltopaikassa.

Tavoitteena on, että työskentelyssä olisivat ainakin osittain mukana kaikki ne henkilöt, kenen kanssa tilanne kotona on kriisiytynyt tai joita lapsen tai nuoren sijoitus on muulla tavoin koskettanut. Vanhempien lisäksi tällaisia henkilöitä ovat esimerkiksi kotona asuvat, sijoitetun lapsen tai nuoren sisarukset. Yleensä sijoituksen alkutilanne määrittää jo melko hyvin työskentelyyn osallistuvat tahot ja niiden määrittämiseksi voidaan esittää esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- Ovatko sijoitukseen johtaneet tapahtumat tapahtuneet kotona?
- Ovatko sijoitukseen johtaneet tapahtumat kohdistuneet ja/tai vaikuttaneet erityisesti tiettyihin perheenjäseniin vai kaikkiin?

Ensimmäinen tapaaminen on hyvä sopia sijaishuoltoyksikköön, ellei muuhun paikkaan ole hyviä perusteita. Jos käytössä on erillinen neuvottelutila tai esimerkiksi perhehuone, tätä tulisi käyttää. Lapsen tai nuoren omassa huoneessa ei järjestetä tapaamisia, koska oman huoneen täytyy olla tälle turvapaikka, jossa hän saa olla rauhassa ja jossa ei käydä mahdollisesti kiireitä ja epämieluisia asioita läpi.

Pelisäännöt sovitaan perheen toiveiden mukaisesti. Pääsääntöisesti aina mukana kulkevin pelisääntöinä on tietyt, arvopohjaiset säännöt, joita ovat:

- Jokainen kertoo sen verran kuin haluaa.
- Jokaisella on oma vuoronsa puhua.
- Asioista saa olla eri mieltä, se ei ole vaarallista.
- Jos haluaa poistua, sen voi sanoa.

Pelissäntöjen luominen luo turvallisuutta työskentelytilanteeseen ja antaa osallistujille tunteen, että he ovat voineet vaikuttaa siihen, missä raameissa he työskentelyyn osallistuvat. Turvallisen ilmapiirin luominen on edellytys työskentelyn onnistumiselle.

Pelissäntöjen sopimisen jälkeen vuorossa on työskentelyn yksi tärkein vaihe eli tavoitekysymysten asettaminen. Perheen kukin jäsen saa kertoa lyhyesti oman näkemyksensä siitä, miksi perhe on nyt tämän pöydän ääressä ja esittää lopuksi työskentelylle tavoitekysymyksen eli kysymyksen, johon haluaisi työskentelyn lopulta vastaavan. Näitä tavoitekysymyksiä voivat olla esimerkiksi:

- mitä minä voin kotona tehdä omalta osaltani enemmän tai vähemmän, jotta tilanne paranisi meidän yhteisessä kodissa?
- miksi tämä perhe ei osaa olla riitelemättä?
- miksi mun vanhemmat ei halua viettää mun kanssa aikaa?
- mitä mun pitää tehdä toisin, että voin palata kotiin?

Työskentelyssä tarkastellaan seuraavaksi sitä, miten kukin työskentelyyn osallistuva näkee itsensä suhteessa muihin. Tässä osiossa voidaan käyttää lapsen tai nuoren iän mukaisesti apuvälineitä hahmottamaan asiaa, kuten esimerkiksi leluja, piirtämistä tai valokuvia. Kun nykyhetken tilanne on aseteltu, se olisi tärkeä saada dokumentoitua myöhempää käyttöä varten esimerkiksi valokuvalla - tai jos kyseessä on piirros, piirroksen säilyttämällä.

Työskentelyn seuraavat vaiheet ovat paljolti kiinni osallistujien tarpeista, omasta tuotteliaisuudesta ja esiin tuomista asioista. Mitä tukea ja apua perhe kaipaa? Tarvitseeko lapsi esimerkiksi tietoa perheestään lisää, jotta kokisi kuuluvansa johonkin itseään suurempaan? Tällöin seuraava työskentelyvaihe voisi olla sukupuutyöskentely. Kaipaako perhe vahvistusta siihen, että joskus perheessä on mennyt asiat paremmin ja he ovat olleet onnellisia? Työskentelyksi sopisi tällöin elämänjanatyöskentely.

Koska työskentelyä tässä välissä määrittää vahvasti perheen yksilölliset tarpeet ja tilanne, jossa perhe on, on vaikeaa määritellä etukäteen työskentelyn kestosta (tapaamiskertojen määrästä) mitään kiveen hakattua. Kuitenkin työntekijän on oltava realistinen siinä, kuinka pitkään työskentely on eteenpäin vievää ja tavoitteellista. Näin ollen työntekijän on tuotava esiin ääneen pohdintansa siitä, onko keskustelua syytä jatkaa vielä seuraavalla kerralla, olisiko se syytä vetää yhteen ja vieläkö tilanteesta nousee perusteita jatkotapaamiselle. Rytmistä riippuen työskentelykertoja voi olla 10, jopa 20, mutta tällöin puhutaan jo pitkäkestoisesta ja suhteellisen intensiivisestä työskentelystä perheen kanssa.

Kun työskentely alkaa lähestymään loppuaan ja varsinaiset työskentelykerrat keskusteluineen on käyty läpi, on työntekijän aika vetää hieman asioita yhteen. Tätä ennen tehdään yhdessä kuitenkin vuorovaikutussuhteiden tarkastelu uudemman kerran. Tässä vaiheessa käytetään

työskentelyssä jo aiemmin tuotettua, saman aiheen materiaalia, joka ohjeistettiin dokumentoimaan juuri tätä lopun työskentelyä varten. Osapuolet tekevät vuorovaikutuskartan samaan tapaan kuin ensimmäisellä kerralla, mutta nyt tarkastelemme vain nykyhetkeä suhteessa viime kertaiseen tilanteeseen ja toiveeseen. Mitä muutoksia havaitsemme? Onko alun toive toteutunut? Mitä asioita on tapahtunut välissä? Tämän työskentelyn tavoite on tehdä konkreettiseksi työskentelyn mukanaan tuomat muutokset tai niiden puuttuessa havainnon siitä, että työskentelyllä emme saaneet muutosta aikaan. Konkreettista on myös todeta, että jokin, jonka eteen olemme tehneet aiemmin töitä yhdessä, ei katoa mihinkään vaan on olemassa tässä hetkessä ja toiveissa.

Työskentelyn lopussa palataan kunkin perheenjäsenen asettamaan henkilökohtaiseen tavoitekysymykseen ja pohditaan yhdessä, saavutettiinko vastaus siihen työskentelyn aikana. Tämä osuus voi antaa työntekijälle paljon materiaalia, josta ammentaa lisäkysymyksiä, kuten ”mistä ajattelet sen johtuvan, että kysymykseesi ei tullut vielä vastausta?”, ”kun nyt sait vastauksen kysymykseesi, miten pystyt hyödyntämään sitä?” tai esim. ”löydätkö mahdollisesti tavoitekysymyksellesi jatkoa, jota voisit tavoitella tästä eteenpäin?”

Keskustelun päätteeksi on hyvä summata, mitä kukin jäsen aikoo saamallaan vastauksella (tai jatkoon otetulla kysymyksellään) tehdä jatkossa. Se, että perheenjäsenet lähtevät työskentelyn ääreltä jokin tavoite ja suunta mielessään on työskentelyn keskeinen tavoite. Työskentelyn päättyessä on tärkeää, että sovitaan yhdessä riittävän pitkän ajan päähän tulevaisuuteen tapaaminen, jossa käydään otetun etäisyyden päästä käytyä työskentelyä uudestaan läpi ja havainnoidaan sen mahdollisia näyttäytyneitä vaikutuksia yhdessä.

Jatkoseurannan tarkoitus on tarkastella tehdyn työskentelyn kantavuutta perheen omissa käsissä - onhan ratkaisujen tarkoitus vahvistaa perheen keskinäistä vuorovaikutusta ja dialogia mahdollista tulevaisuudessa tapahtuvaa kotiutusta silmällä pitäen. Työskentelyn tulisi aina kohdistua perheeseen ja sen hyöty ja vaikuttavuus mitata nimenomaan perheen näkökulmasta, vaikka läpikäytyä työskentelyä voidaan tottakai pitää myös sulkana työntekijän hatussa - ja työkaluna perheen kanssa tehtävän työn työkalupakissa.

6.3 Mallin käyttämisestä ja työntekijän motivaation roolista työskentelyssä

Perhe- ja vanhemmuustyön tekemisen ytimessä on työntekijän itsensä kiinnostus ja innostus työtä kohtaan. Koska perhe- ja vanhemmuustyö harvoin mielletään varsinaiseksi osaksi oma-ohjaajan työtä sijaishuoltoyksiköissä, voi tällainen ”ylimääräinen” työskentely tuntua työntekijästä työläältä, jopa mahdottomalta toteuttaa. Mahdottomaksi asian tekee kuitenkin vasta se, jos työntekijä veloitetaan tekemään sellaista työtä, jota hän ei pidä mielekkäänä.

On siis pidettävä mielessä, että vaikka yksikköön tarjottaisiin kuinka valmis ja yksityiskohtaisesti suunniteltu malli käytettäväksi, yksittäisen työntekijän sitoutuminen ja onnistuminen

sen kanssa työskentelyyn vaatii kuitenkin kipinän perheiden kanssa tehtävään työhön. Ennen minkä tahansa uuden työtavan haltuun ottamista on käytävä keskusteluja, kartoitettava mielenkiintoa ja motivaatiota, perehdytettävä, jumpattava työkaverin kanssa ja kohdattava perheitä arvostavasti ja aidon kiinnostuneena.

Ilman yksikön johtajien aitoa kiinnostusta perheiden kanssa tehtävää työtä kohtaan on turha kuvitella, että työntekijät siitä innostuvat. Tästä syystä tämä rakentamani malli on ensisijaisesti esitelty nimenomaan yksikönjohtajille Familiarin lastensuojeluyksikössä ja pyydetty heiltä palaute mallista. Ajatuksena on, että mikäli esihenkilöstö innostuu mallista itse, on huomattavasti helpompaa saada innostus leviämään työntekijöiden pariin.

6.4 Opinnäytetyön menetelmät

Käytin opinnäytetyössäni tutkimusmenetelmänä Microsoft Formsilla luotua kyselylomaketta (liite 3), joka tuotti sekä kvantitatiivisesti että kvalitatiivisesti mitattavia vastauksia. Kyselylomakkeen kysymykset oli sidottu esihenkilöille esiteltävään perhe- ja vanhemmuustyön malliin, johon tutustumisen jälkeen esihenkilöiden tuli vastata kyselylomakkeeseen. Mallin esittely tapahtui lähettämällä PowerPoint-esityksen (liite 1) linkki esihenkilöille sähköpostilla. Tämän lisäksi lähetettiin linkki laatimaani strukturoidun ja puolistrukturoidun kyselylomakkeen yhdistelmään, jonka esihenkilöt täyttivät antaakseen palautteen mallista. Valitsin tiedon keräämisen menetelmäksi tällaisen hybridimallin, koska tarkasteltava aihe pitää sisällään sekä tarkasti rajattuja vaihtoehtoja (strukturoitu) että avoimen kysymyksen vaihtoehtoja (puolistrukturoitu).

Strukturoitu, valmiit valittavat vaihtoehdot sisällään pitävä kyselylomake oli perusteltu menetelmä sen vuoksi, että kerätessä mallin soveltuvuudesta tietoa, soveltuvuutta on selkeintä mielestäni jaotella numeraalisesti soveltuvuuden arvion mukaan sekä valmiiksi määriteltyjen otsikoiden alle, jotka erittelevät eri näkökulmia, josta esihenkilöt tarkastelivat soveltuvuutta. Näitä näkökulmia olivat esimerkiksi työaikaan, resurssointiin ja työvuoron sisällölliset näkökulmat. Koska nämä näkökulmat ovat työn luonteen ja myös lainsäädännön osalta yhdenmukaiset, oli luonnollista kerätä niiltä osin tieto ohjatulla lomakkeen täytöllä. (Eskola & Suoranta 2008.) Strukturoidut kysymykset oli kyselylomakkeessa numeraalisia arvioita (asteikolla 1-5) tai kyllä/ei- valintatyypisiä vastausvaihtoehtoja.

Kyselylomakkeeseen olin lisännyt myös avoimia kysymyksiä, jotka pystyin luokitella myöhemmin laadullisesti ja/tai määrällisesti jälkikäteen (Hirsjärvi & Hurme 2001). Avoimien kysymysten tarkoitus oli saada esihenkilöiltä vastauksia mallin soveltuvuuteen ja kehittämiseen sellaisissa aiheissa, jotka eivät noudata yhdenmukaista, esimerkiksi lakiin tai työnjohdollisiin asioihin perustuvaa näkemystä vaan sisältävät esimerkiksi ohjaajan työn arvoja tai painopisteitä käsitteleviä näkökulmia, jotka olivat kyseisen esihenkilön omasta mielestä tärkeitä. Näitä

ovat esimerkiksi kysymykset, joissa kysyttiin esihenkilön omaa mielipidettä perhe- ja vanhemmuustyön merkityksestä ja sen toteuttamistavoista. Nämä kysymykset tuottivat vastauksia, jotka olivat lomakkeella yleensä annetun numeraalisen arvion perusteluja omin sanoin.

Familiarilla on Uudenmaan ja Varsinais-Suomen alueella yhteensä 15 sijaishuoltoyksikköä, joista jokaiseen otin yhteyttä sähköpostitse. Sähköpostissa oli PowerPoint-esitys (liite 1), jossa esittelen mallin perustan, taustan, tarkoituksen ja sisällön. Lisäksi sähköposti sisälsi linkin strukturoidun ja puolistrukturoidun kyselylomakkeen hybridiin, jossa suljetuilla ja avoimilla kysymyksillä pyrittiin selvittämään kyseisen yksikön esihenkilön mielipidettä perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyydestä lastensuojeluyksikön työssä, malliin perustuvan, yksiköstä käsin tehtävän työskentelyn soveltuvuutta lastensuojeluyksikössä tehtävän työn osaksi ja edelleen esittelemäni mallin soveltuvuutta kyseisen yksikön sisällä tehtävään työhön.

Sähköpostit lähtivät esihenkilöille marraskuussa 2023 ja aikaa vastata oli joulukuun loppuun 2023. Kyselyn aukioloaikana lähetin esihenkilöille kaksi muistutusviestiä kyselylomakkeeseen vastaamiseen liittyen ja kyselyn sulkeuduttua olin saanut vastaukset 11 yksikön esihenkilöltä. Neljän yksikön esihenkilöltä en saanut vastausta kyselyyn, joten tuloksissa tarkastellaan 11 yksikön esihenkilöiden antamia vastauksia.

Kysely tehtiin nimettömänä, jolloin vastauksista ei selvinnyt kuka esihenkilö on vastannut mitään. Vastaavan yksikön tunnistaminen ei ollut tulosten kannalta perusteltua. Kyselyyn oli liitetty kysymys siitä, mistä sijaishuoltoyksiköstä kyseinen vastaaja on, mutta tämä oli ainoastaan vastausten saamisen seuranta varten kysytty kysymys. Kyselyssä oli painotettu erikseen sitä, että tämä vastaus jätetään julkaistavista tuloksista pois.

6.5 Sisällön erittely ja sisällönanalyysi

Kyselyssä kysyttiin etenkin alkuvaiheessa pääasiassa numeraalisesti arvioitavia kysymyksiä. Numeraalisilla arvoilla vastattavia kysymyksiä olivat esimerkiksi ”Miten arvioit perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyyttä lastensuojelutyössä?” Numeraalisissa vastauksissa, joissa annetut arvot vaihtelivat asteikolla 1-5, Microsoft Forms-työkalu tuotti suoraan niistä pylväs- ja/tai ympyrädiagrammilla esitettävän kuvion. Tämän jälkeen tulkitsin kuvioiden esittämän tiedon ja esittelin sen opinnäytetyössä. Tarkastelin siis eri mielipiteiden yleisyyttä kvantitatiivisesti, minkä jälkeen tutkin samoja tutkimuskohteita kvalitatiivisesti. (Jyväskylän yliopisto 2021.)

Tein opinnäytetyössäni käsiteltäville avointen kysymysten tuloksille kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluvaa sisällönanalyysiä, jossa pyrin löytämään vastauksista niissä esiintyvät merkitykset ja tuoda ne esiin. Koska avointen kysymysten vastaukset olivat hyvin laajoja, tiivistin niitä tällä analyysitavalla pelkistettyyn muotoon. Tiivistetty ja yleistävä kuvaus annetuista

vastauksista on sisällönanalyysin keskeinen pyrkimys. Tavoitteena on kuitenkin säilyttää avointen vastausten sisällään pitämä informaatioarvo. (Tuomi & Arajärvi 2009.)

Avoimet kysymykset keskittyivät kyselylomakkeessa tiettyihin perhe- ja vanhemmuustyön merkityksiin, jotka pyrin vastauksista löytämään ja nimeämään. Luontevin tapa tutkia vastausten merkityksiä oli teemoittelu, jossa pyritään löytämään aineistosta tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia aiheita eli teemoja (Eskola & Suoranta 2008). Etenin kysymys kerrallaan, käsitellen jokaisen annetun vastauksen erikseen. Ensin etsin vastauksesta keskeiset mainitut teemat kuten ”tavoitteet”, ”yhteistyö” tai ”lapsen etu”. Sitten siirryin seuraavaan annettuun vastaukseen ja etsin samoja aihe-anoja käyttäneitä lauseita, kuten esimerkiksi vastaukset, joissa mainittiin sijoituksen tavoitteet, perheen ja laitoksen välinen yhteistyö tai lapsen etu.

Sisällönanalyysin vaiheista käytin ensin redusointia, jossa pyrin pelkistämään aineistosta sille oleelliset kohdat ja kirjoitan ne uudestaan tiivistettyyn muotoon. Tämän jälkeen ryhmittelin eri klusteroin pelkistetyt ilmaukset niin, että samaa tarkoittavat ilmaukset tulevat saman mainitun alaluokan, toisin sanoen teeman alle (Tuomi & Arajärvi 2009).

Alla olevassa taulukossa pyrin tuomaan esimerkin avulla näkyväksi sisällönanalyysin prosessia vaiheittain. Käytin sisällöistä nousseissa teemoissa värikoodausta, jotta se havainnollistaisi mahdollisimman hyvin eri teemojen esilletulua tekstin sisältä.

Alkuperäinen ilmaus: ”Perhe/vanhemmat ovat merkittävä tekijä sijoitetun lapsen elämässä. Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeä, että vanhemmat/perhe ovat yhteistyössä laitoksen henkilökunnan kanssa. Perustavoite kuitenkin lapsen sijoitukselle on, että tavoitteena on aina mahdollinen kotiutus.”

Teeman etsiminen: **Perhe/vanhemmat ovat merkittävä tekijä sijoitetun lapsen elämässä.** Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeä, että vanhemmat/perhe ovat yhteistyössä laitoksen henkilökunnan kanssa. Perustavoite kuitenkin lapsen sijoitukselle on, että tavoitteena on aina mahdollinen kotiutus.

Alkuperäinen ilmaus: ”Lasta ei voi vain irrottaa perheestä. Pyritään auttamaan ja vaikuttamaan koko perhesysteemiin. Kiinnittää lapsen paremmin sijaishuotoyksikköön, kun vanhempien kanssa yhteistyö toimii. Muistettava, että tavoitteena aina perheen jälleen yhdistäminen. Monissa asioissa ja tapauksissa vanhemmat lapsen parhaimpia asiantuntijoita ja heillä tieto lapsen varhaislapsuudesta sekä koko perheen historiasta.”

Teemojen etsiminen: Lasta ei voi vain irrottaa perheestä. Pyritään auttamaan ja vaikuttamaan koko perhesysteemiin. Kiinnittää lapsen paremmin sijaishuotoyksikköön, kun vanhempien kanssa yhteistyö toimii. Muistettava, että tavoitteena aina perheen jälleen yhdistäminen. Monissa asioissa ja tapauksissa vanhemmat lapsen parhaimpia asiantuntijoita ja heillä tieto lapsen varhaislapsuudesta sekä koko perheen historiasta.

Pelkistetty ilmaus: Perhe on sijoitetun lapsen elämässä merkittävä ja irrottamaton osa ja vanhemmat hänen elämänsä parhaat asiantuntijat. Sijoituksen aikana toimiva perheen ja laitoksen yhteistyö turvaa lapsen kasvua ja kehitystä sekä vaikuttaa koko perhesysteemiin. Sijoituksen tavoite on on aina perheen jälleenyhdistäminen.

Klusteroidut alaluokat: Perheen merkitys lapsen elämässä, perheen kanssa tehtävä yhteistyö, sijoituksen tavoitteet

Taulukko 1. Esimerkki kyselylomakkeen (liite 3) kysymyksen 5 (kuvio 3) tehdystä kvalitatiivisesta sisällönanalyysistä.

6.6 Tutkimuksen eettisyys

Opinnäytetyö on toteutettu hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti; tutkimusta tehdessä rehellisyys, huolellisuus, avoimuus ja kunnioitus muita tutkimuksia kohtaan. (TENK 2023) Muiden tutkimuksiin on viitattu asianmukaisesti. Kyselylomakkeessa vastaajat ovat saaneet vastata tunnistamattomina ja nimettöminä, eikä vastaajatahoa ole mahdollista johtaa annetuista vastauksista. Kysymykset on aseteltu tutkimuksen aloitusvaiheesta lähtien sillä tavalla, ettei niillä pyritä johdattelemaan tai vaikuttamaan vastaajan näkemyksiä millään tavalla. Opinnäytetyöhön kuuluneen kyselyn kohteena olivat organisaation, tässä tapauksessa Familiarin sijaishuoltoyksiköiden esihenkilöt, joten tutkimusta varten haettiin tutkimuslupa, jonka myönsi Familiarin laatujohtaja. Ennen tutkimusluvan myöntämistä laatujohtaja on perehdytetty tutkimuksessa käytettävään materiaaliin sekä kyselylomakkeeseen ja hän on antanut niihin omat mielipiteensä ja ehdottanut lisäyksiä ja/tai täsmennyksiä. Kyselylomake ja sen muut kuin opinnäytetyössä esitetyt tiedot ovat ainoastaan tutkijan käytössä ja tulkittavissa.

6.7 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen kvantitatiivisessa osuudessa käytettiin Microsoft Formsin automatisoimaa mittaria, joka mittasi vain vastauksena annettuja numeerisia arvoja ja teki niistä automatisoituna tilastollisia kuvioita. Mittari ei ole ottanut mittaamisessa huomioon muita arvoja. Mittari on siis ollut validi eli pätevä, tarkoitukseen sopiva ja mitannut juuri sitä mitä sen on ollut tarkoitus mitata. (Tampereen yliopisto 2008). Tutkimuksen kvalitatiivisessa osuudessa avointen kysymysten tuottamat avoimet vastaukset on kategorisoitu teemoiksi ja tämä prosessi on

aukikirjoitettu opinnäytetyön kohdassa 6.5. Sisällön erittely ja sisällönanalyysi. Tämä parantaa tehdyn tutkimuksen reliabiliteettiä. (Tampereen yliopisto 2008)

7 Kyselylomakkeen tulokset

Opinnäytetyöni käsittelee seuraavaksi aiemmin kehitetyn mallin esittelyä Familiarin Uudenmaan sijaishuoltoyksiköiden esihenkilöille ja heiltä saadun palautteen tarkastelua. Tässä osiossa opinnäytetyötäni käydään läpi esihenkilöille tehdyn kyselyn tuloksia peilaten opinnäytetyön tarkoitukseen ja tavoitteeseen.

Kysymykset kyselylomakkeessa oli jaoteltu kahteen osioon, joista ensimmäinen piti sisällään kysymyksiä liittyen esihenkilöiden näkemykseen siitä, missä eri muodoissa perhe- ja vanhemmuustyötä hänen yksikössään tällä hetkellä tehdään. Lisäksi tarkentavat kysymykset käsittelivät esihenkilön näkemystä perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyydestä osana lastensuojeluyksikön työtä sekä näkemystä malliin perustuvan työskentelyn soveltuvuudesta lastensuojeluyksikkötyöhön.

Toinen osio käsitteli esitellyn mallin soveltuvuutta kyseisessä yksikössä tehtävän työn osaksi ja siinä esitettiin tarkentavia kysymyksiä siitä, miten esiteltyä mallia tulisi kehittää, jotta sen voisi ottaa vastaajatahona toimineen esihenkilön yksikössä käyttöön. Myös tässä osiossa oli tarkentavia kysymyksiä, joilla kysyttiin perusteluja esihenkilön antamiin vastauksiin. Tämä kaksijakoisuus kyselyssä oli perusteltu sen vuoksi, että esihenkilöiden näkemys perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyydestä on mielestäni sidonnainen siihen, miten tarpeellisena ja soveltuvana he näkevät tähän työhön työkaluksi kehitetyn mallin.

Kyselyssä on kysytty muutamia sellaisia kysymyksiä, joiden vastaukset eivät anna olennaista tietoa tämän opinnäytetyön tavoitteen ja tarkoituksen kannalta, mutta joiden tarkastelu antaisi mallin jatkokehittämisen kannalta hyödyllistä tietoa. Tällainen kysymys on muun muassa ensimmäisenä esitetty, jossa kysytään vastaajan työkokemusta esihenkilötyöstä. Mielestäni olisi mielenkiintoista mallin jatkokehittelyn aikana tarkastella esimerkiksi sitä, korreloivatko pidempi esihenkilökokemuksen pituus ja näkemys perhe- ja vanhemmuustyön mielekkyydestä keskenään. Tässä opinnäytetyössä jätän kuitenkin nämä vastaukset tarkastelematta.

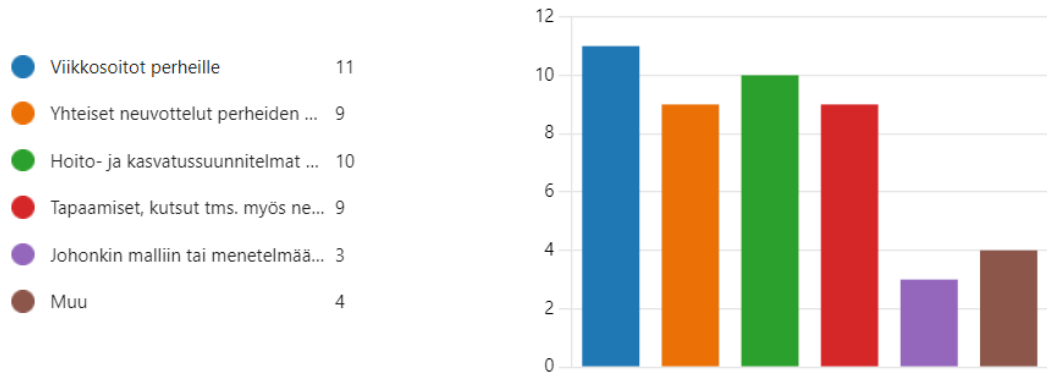
7.1 Käytössä olevat perhe- ja vanhemmuustyön muodot vastaajan yksikössä

Kysymyksessä pyrittiin saamaan vastaus siihen, missä muodossa esihenkilön mukaan hänen johtamassaan yksikössä tehdään tällä hetkellä perhe- ja vanhemmuustyötä. (kuvi 1.) Kysymykseen oli annettu lastensuojeluyksiköissä kokemukseni mukaan yleisesti käytössä olevat vaihtoehdot kuten viikkosoitot, hoito- ja kasvatussuunnitelmat perheiden kanssa, tapaamiset,

neuvottelut sekä myös johonkin malliin tai menetelmään perustuva työskentely. Lisäksi vaihtoehtona oli ”muu”, jonka vastaajan piti valitessaan myös määritellä erikseen.

3. Yksikössäni tehdään perhe- ja vanhemmuustyötä seuraavilla tavoilla (voit valita useita)

[Lisätietoja](#)

Kuvio 1. Yksikössä tehtävän perhe- ja vanhemmuustyön tavat

Vastausten perusteella kaikissa yksiköissä tehdään viikkosoitot perheille. Hoito- ja kasvatussuunnitelma laaditaan yhtä vaille kaikissa yksiköissä. Yhteisiä neuvotteluja sekä muun muotoisia tapaamisia neuvottelujen ulkopuolella tehdään molempia yhdeksässä yksikössä. Johonkin malliin tai menetelmään perustuvaa työtä tehdään kolmessa yksikössä.

Vastauksen ”Muu” oli valinnut neljä vastaajaa. Vastaajista osa oli jättänyt määrittämättä sen, mitä tuo muu työskentely on. Määritettyjä vastauksia oli kaksi ja näissä vastauksissa oli mainittu erikseen perhe- ja vanhemmuustyön muodoiksi yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa sovitut kotikäynnit ja kotiutumisen yhteydessä tehty tiiviimpi vanhemmuustyöskentely.

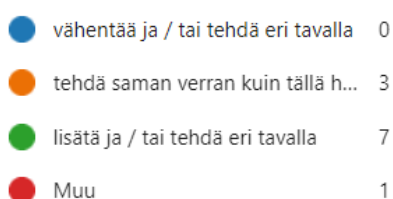
7.2 Nykyisellään tehtävän perhe- ja vanhemmuustyön riittävyys

Seuraavassa kysymyksessä kysyttiin esihenkilön näkemystä siihen, pitäisikö hänen yksikössään tehtävää perhe- ja vanhemmuustyötä lisätä ja/tai tehdä eri tavalla, vähentää ja/tai tehdä eri tavalla vai tehdä saman verran kuin tällä hetkellä. (kuvio 2.) Lisäksi vaihtoehdoksi oli lisätty tarkemmin määriteltävä vaihtoehto ”Muu”.

4. Yksikössäni tehtävää perhe- ja vanhemmuustyötä tulisi mielestäni

[Lisätietoja](#)

Oivallukset

Kuvio 2. Yksikössä tehtävän perhe- ja vanhemmuustyön lisääminen tai vähentäminen

Vastauksista ilmenee, ettei yksikään vastaajista kokenut perhe- ja vanhemmuustyön vähentämisen tai sen eri tavalla tekemisen olevan tavoiteltavaa. Kolme vastaajista piti nykyistä määrää ja tapaa tehdä perhe- ja vanhemmuustyötä yksikössään hyvänä. Seitsemän vastaajista totesi, että yksikössä tehtävää perhe- ja vanhemmuustyötä tulisi lisätä ja/tai tehdä eri tavalla. Vastaajista yksi oli todennut, että nykyisellään käytössä oleva malli toimii joidenkin perheiden kanssa hyvin, mutta uusia tapoja tai malleja voidaan ottaa tarpeen mukaan käyttöön.

7.3 Perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyys lastensuojelutyössä

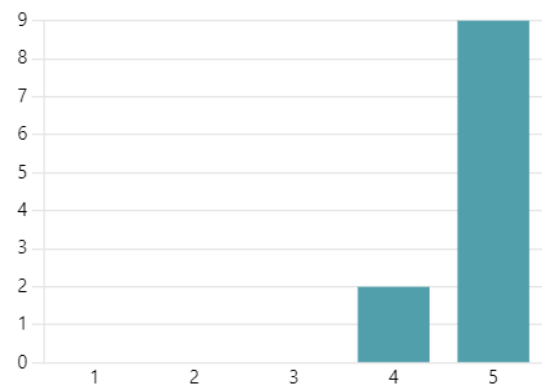
Seuraavassa kysymyksessä tarkasteltiin, miten merkityksellisenä vastaava esihenkilö kokee perhe- ja vanhemmuustyön lastensuojelutyön osana. (kuvio 3.) Tämä vastaus oli numeraalinen asteikolla 1-5, jossa 1 oli vähiten merkityksellinen ja 5 eniten merkityksellinen. Tähän kysymykseen oli liitetty myös annetun numeron perustelu pakolliseksi osaksi vastausta.

5. Perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyys lastensuojelutyössä

[Lisätietoja](#)

 Oivallukset

4.82
Keskimääräinen arvio

Kuvio 3. Perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyys lastensuojelutyössä

Vastausten perusteella selviää, että perhe- ja vanhemmuustyötä pidetään vastaajien keskuudessa erittäin merkityksellisenä osana lastensuojelutyötä. Vastaajista yhdeksän vastasi kysymykseen numeraalisesti 5, kaksi vastaajista vastasi numeraalisesti vaihtoehdon 4. Vastausten keskimääräinen arvio oli 4.82.

Vastausten perusteella perhe- ja vanhemmuustyöllä on merkityksellinen rooli sijoituksen tavoitteiden toteutumisessa, lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa sekä perheessä

tapahtuvan muutoksen tapahtumisessa. Perheen yhteistyö sijaishuoltoyksikön kanssa ja sitoutuminen tavoitteisiin on oleellinen tekijä lapsen tilanteen kohenemisen kannalta.

Perhe/vanhemmat ovat merkittävä tekijä sijoitetun lapsen elämässä. Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeää, että vanhemmat/perhe ovat yhteistyössä laitoksen henkilökunnan kanssa. Perustavoite kuitenkin lapsen sijoitukselle on, että tavoitteena on aina mahdollinen kotiutus.

Perhe- ja vanhemmuustyöskentely ovat todella tärkeä osa lapsen sijoitusta. Lapsen sijoitus kodin ulkopuolelle on kriisi koko perheelle ja vanhemmat usein kokevat laitoksen työntekijät uhkana. Tiiviillä vanhemmuustyöskentelyllä rakennetaan luottamus ja sitä kautta päästään työstämään vanhemmuutta ja vahvistamaan koko perheen dynamiikkaa oikeaan suuntaan

7.4 Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön tuttuus

Seuraavassa kysymyksessä selvitettiin, miten tuttu tai uusi termi, ajatus tai lähestymistapa malliin perustuva perhe- ja vanhemmuustyö on vastaajalle. (kuvio 4.) Vastausvaihtoehtoja oli vain kaksi eli uusi tai tuttu.

Kysymyksellä tavoiteltiin tietoa siitä, minkä verran vastaajilla on jo tietoa malliin perustuvaan työskentelyyn. Vastaajan kanta tässä kysymyksessä saattaa vaikuttaa siihen, miten hän suhtautuu alun alkaenkin mallipohjaiseen työskentelyyn; jos jokin aiemmin käytössä tai kokeilussa ollut malli on ollut kokemuksellisesti kielteinen, vaikeasti sisäistettävä tai se on todettu toimimattomaksi siinä muodossa, vastaajan kanta myös uusiin malleihin voi olla lähtökohtaisesti kielteisempi kuin sellaiselle, joka tutustuu termiin, ajatukseen ja lähestymistapaan ensimmäistä kertaa.

7. Malliin perustuva perhe- ja vanhemmuustyö on minulle

[Lisätietoja](#)

 Oivallukset

- uusi termi, ajatus tai lähestymist... 2
- tuttu termi, ajatus tai lähestymis... 9

Kuvio 4. Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön tuttuus

Vastaajista yhdeksän eli suurin osa oli kohdannut termin, ajatuksen ja/tai lähestymistavan aiemminkin. Kaksi vastaajista koki malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön uudeksi termiksi, ajatukseksi tai lähestymistavaksi.

7.5 Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön soveltuvuus vastaajan yksikköön

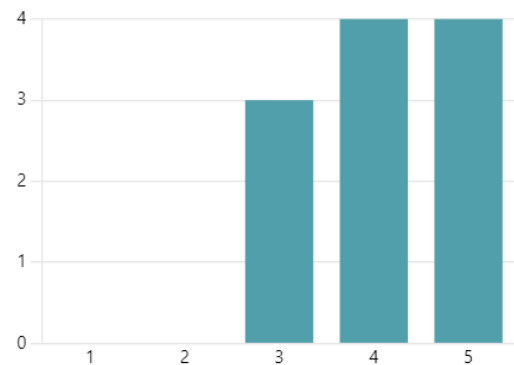
Seuraava kysymys kartoitti vastaajan näkemystä siitä, miten malliin perustuva perhe- ja vanhemmuustyö soveltuu ylipäätään työskentelytapana hänen yksikkönsä. (kuvio 5.) Vastaus tuli antaa jälleen numeraalisesti asteikolla 1-5 ja vastaus tuli perustella tämän jälkeen sanallisesti. Tässä kysymyksessä ei siis vielä käsitelty esitellyn mallin soveltuvuutta, vaan kysymys käsitteli malliin perustuvaa perhe- ja vanhemmuustyötä työmuotona.

8. Arvioi malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön soveltuvuutta yksikkösi

[Lisätietoja](#)

 Oivallukset

4.09
Keskimääräinen arvio

Kuvio 5. Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön soveltuvuus yksikköön

Vastausten perusteella malliin perustuva perhe- ja vanhemmuustyö soveltuu vastaajien mukaan pääasiassa hyvin lastensuojeluyksikön työmuodoksi. Vastausten numeraalinen keskimääräinen arvo on 4.09. Arvion 4 ja 5 on antanut sama määrä vastaajia ja kumpiakkin on neljä. Arvion 3 on antanut kolme vastaajaa.

Korkeimman arvosanan 5 vastauksissa malliperustaisen perhe- ja vanhemmuustyön katsottiin soveltuvan hyvin osaksi omaohjaajan työtä lastensuojeluyksikössä. Mallin avulla perheet saivat tasalaatuista ja heidän tuen tarpeeseensa räätälöityä perhetyötä sijoituksen aikana. Mallissa raamit ja askeleet on annettu työntekijöille valmiiksi, jolloin sen toteuttaminen on vastausten mukaan helppoa.

Yksikköömme malli sopisi hyvin, sen pystyisi sulauttamaan omaohjaajan työhön melko helposti.

Malliin perustuva antaa raamit vanhemmuustyöskentelylle. Omaohjaajien on helppo toteuttaa, kun on valmiit stepit mietitty. Työskentelyn vaikuttavuutta on helpompi seurata ja osallistaa perhettä työskentelyyn.

Vastaajista arvosanan 4 antaneet tunnistivat perhe- ja vanhemmuustyön mallin tarpeellisuuden, mutta mainitsivat haasteiksi työntekijöiden kiireen perustyössään. Lisäksi malli tulisi perehdyttää sekä perustella koko työryhmälle, jotta se soveltuisi yksikköjen käyttöön. Resursien vähyys katsottiin yhdeksi keskeiseksi esteeksi mallin käyttöönotolle.

Mielestäni malli soveltuisi yksikköme käyttöön hyvin, tosin se pitää perehdyttää ja perustella kunnolla koko työyhteisölle. Hyvää mallissa olisi se, että omaohjaajaparista toinen ottaisi enemmän vastuuta työstä, jolloin omaohjaajatyössä voitaisiin luontevasti painottaa ohjaajien erilaisia taitoja ja mielenkiinnon kohteita. Mielestäni tämäkin tukisi mallin toimivuutta käytännössä.

Uskon, että tälle olisi varmasti tilaus. Tunnistan kuitenkin työntekijöiden kokemuksen kiireen ja tämän vuoksi kenties haasteellisuuden ohjaaja-näkökulmasta.

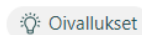
Vastausotannasta kriittisimmin malliin perustuvaan perhe- ja vanhemmuustyön työmuotoon suhtautuvat, arvioksi 3 antaneet vastaajat, ovat todenneet resurssin löytämisen haasteellisuuden ja osaamisen puutteen mallin soveltumista haittaaviksi tekijöiksi. Yhden vastaajan vastauksen mukaan perhetyö palvelukokonaisuutena ei sovellu lastensuojeluyksiköstä tehtäväksi lainkaan, koska se vaatisi lisäresursseja. Vastaaja kuitenkin toteaa, että onnistuneiden asiakkuuksien saavuttamiseksi perheiden kanssa tehtävä yhteistyö on pakollista

7.6 Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön tarpeellisuus

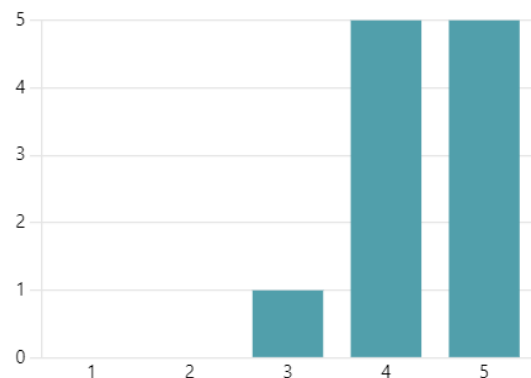
Seuraavassa kysymyksessä kartoitettiin vastaajan näkemystä malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön tarpeellisuudesta lastensuojeluyksikön työn osana. (kuvio 6.) Vastaus annettiin jälleen numeraalisesti asteikolla 1-5 ja vastaus tuli perustella.

10. Arvioi malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön tarpeellisuutta yksikkösi

[Lisätietoja](#)

 Oivallukset

4.36
Keskimääräinen arvio

Kuvio 6. Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön tarpeellisuus

Vastauksissa ilmeni, että malliin perustuva perhe- ja vanhemmuustyö on vastaajien näkemyksen mukaan pääasiassa tarpeellista tai erittäin tarpeellista. Viisi vastaajista olivat arvioineet tarpeellisuutta arviolla 5 ja 4 ja yksi vastaajista oli arvioinut tarpeellisuuden arviolla 3.

Arvion 5 antaneet vastaajat olivat perustelleet antamansa arvion yhteistyön ja siihen käytetyn ajan vahvistavalla vaikutuksella tehtävää työtä kohtaan. Työskentelyn myötä perheiden kohtaaminen olisi tasapuolista ja laadukasta.

Vanhemmuustyöhön panostaminen ja siihen ajan käyttäminen vahvistavat entistään jo hyvällä pohjalla olevaa työskentelyä.

Näen sen laadullisesti tärkeänä.

Vastaajat, jotka perustelivat antamansa arvion numerolla 4, mainitsivat, että perheet säilyvät lasten tukiverkkoina läpi elämän, jolloin tähän vuorovaikutussuhteeseen kannattaa panostaa. Osaamisen vahvistaminen, hoitotulosten tehostaminen ja luottamuksellisen suhteen muodostaminen perheiden ja lastensuojeluyksiköiden välille koettiin tärkeinä elementteinä perhe- ja vanhemmuustyön mallissa. Kun työskentely tapahtuu siitä laitoksesta, jossa lapsi on sijoitettuna, vanhemmat voivat mallin kautta saada tukea ja apua matalammalla kynnyksellä kuin jos he joutuisivat hakemaan sitä erillisen instanssin toteuttaman muualta, koska luonnollista yhteistyötä tehdään jo sijoituksen aikana muutenkin esimerkiksi kotiharjoittelukuljetusten ja tapaamisten muodossa

Tarvetta olisi erityisesti osaamisen vahvistamiselle ja hoitotulosten tehostamiselle verkostotyön kautta. Vanhempien kanssa tehtävän työn kautta sijaishuollon vaikuttavuus voisi olla parempaa ja vanhemman ja laitoksen ei tarvitsisi olla niin erilliset yksikön lapsen elämässä.

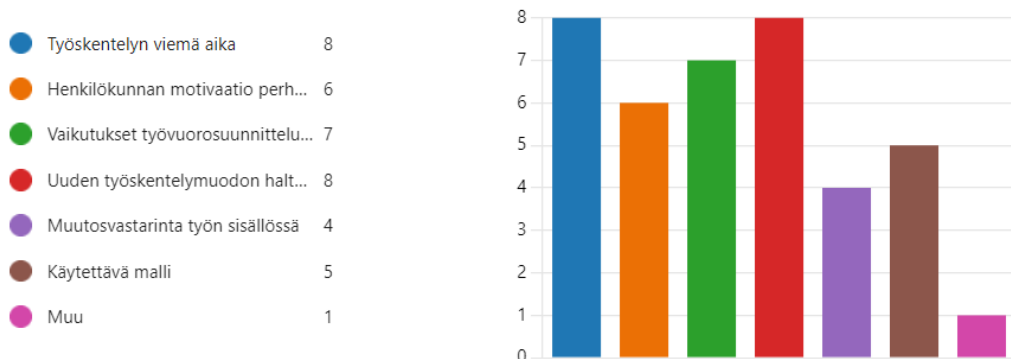
Me kuljemme lapsen elämässä vain pienen hetken, perheet säilyvät (ainakin toivottavasti) lapsen tukiverkkona läpi elämän. Tähän vuorovaikutussuhteeseen kannattaa panostaa, jotta lapsella olisi mahdollisimman hyvät eväät lastenkodin jälkeenkin.

7.7 Työn sisällä olevien eri tekijöiden vaikutus malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön soveltuvuuteen osaksi lastensuojelulaitoksen työtä.

Seuraavassa kysymyksessä tarkasteltiin, mitkä työn sisällä olevat eri tekijät ja lainalaisuudet vaikuttavat malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön soveltuvuuteen lastensuojeluyksiköissä. (kuvio 7.) Kysymyksissä oli annettu vaihtoehtoiksi valmiit työn sisällä usein vaikuttavat ilmiöt.

12. Mitkä asiat vaikuttavat esihenkilön näkökulmasta siihen, soveltuuko malli perhe- ja vanhemmuustyölastensuojeluyksikön työn osaksi?

Lisätietoja

Kuvio 7. Asioiden vaikutus mallin soveltavuuteen

Kysymyksessä annettiin valita useampia vaihtoehtoja ja kaikki valitut vaihtoehdot saivat vähintään neljä arviota. Eniten vaikuttaviksi tekijöiksi arvioitiin työskentelyn viemä aika ja uuden työskentelymuodon haltuunoton viemä aika. Seuraavaksi eniten arvioitu vaihtoehto oli vaikutukset työvuorosunnitteluun ja/tai resurssointiin. Henkilökunnan motivaatio perheiden kanssa tehtävää työtä kohtaan oli seuraavaksi eniten arvioitu kohde. Viisi vastaajaa oli valinnut käytettävän mallin vaikuttavan työskentelyn soveltumiseen yksikön työssä. Uusi työskentelytapa voi aiheuttaa työryhmässä muutosvistarintaa neljän vastaajan mielestä soveltumiseen vaikuttavalla tavalla. Yksi vastaaja on eritellyt vaihtoehdossa ”Muu” vastauksensa toteamalla, että työntekijöiden kanssa on käytävä aidosti keskustelu siitä, että mallin käyttäminen vaatii työntekijän sitoutumista, jotta se palvelee tarkoitustaan ja työ on laadukasta.

7.8 Esiteltävän mallin vaikutus ymmärryksen lisääntymiseen sen käytöstä perhe- ja vanhemmuustyössä lastensuojelulaitoksessa.

Seuraavassa kysymyksessä tarkasteltiin esittelemäni mallia ja sitä, miten sen esittely vaikutti ymmärrykseen sen käytöstä perhe- ja vanhemmuustyön tekemiseen lastensuojelulaitoksen työn osana. (kuviot 8.) Kysymyksessä haluttiin tietää, lisäkö esiteltävä malli ymmärrystä siitä, miten perhe- ja vanhemmuustyötä voisi tehdä mallin myötä lastensuojelulaitoksissa.

Vastausvaihtoehtoina olivat ”kyllä”, ”ei” ja ”muu”, joista viimeksi mainittu piti eritellä erikseen. Tätä kysymystä seurasi kysymys perusteluista, miksi tähän vastattiin vastatulla tavalla.

13. Esiteltävä malli lisäsi ymmärrystäni siitä, miten perhe- ja vanhemmuustyötä voisi sen myötä tehdä yksikössämme

[Lisätietoja](#)

 Oivallukset

● Kyllä	8
● Ei	2
● Muu	1

Kuvio 8. Esiteltävän mallin lisäämä ymmärrys

Vastaajista kahdeksan arvioi, että esitelty malli lisäsi ymmärrystä siitä, miten lastensuojelulaitoksessa voidaan mallin avulla tehdä perhe- ja vanhemmuustyötä. Mallin sulauttaminen omaohjaajatyöhön voi onnistua helposti, koska suurinta osaa tällaisesta työstä tehdään jo valmiiksi. Esiteltävä malli koettiin hyvin kytketyksi lastenkodin arkeen työntekijän näkökulmasta ja se oli johdonmukaisesti etenevä, helposti ymmärrettävä ja riittävän selkeä. Suunnitelmallisen työn toteuttamisessa malli koettiin konkretisoivaksi ja systemaattiseksi.

Se, että mallin voisi aika helposti sulauttaa omaohjaaja-työhön, koska nykyiselläänkin perheiden kanssa tehtävää työtä jo omaohjaajat tekevät. Tämä malli lisäisi helposti omaohjaajan ymmärrystä lapsesta ja lapsen perheestä.

Todella selkeä ja hyvä esitys mallista! Mallin perusteleva ja esittelevä materiaali on selkeän materiaalin avulla helpompaa ja merkitys nousee siitä, miten uskotavasti ja toisaalta myös armollisesti materiaali on kirjoitettu.

Vastausvaihtoehdon ”ei” valinneilta vastaajilta kysyttiin, mitkä asiat jäivät selviämättä mallin esittelyn myötä, he vastasivat, että esitelty malli ei tavallaan tuonut mitään uutta ja että työskentelymallina siinä ei ollut vastaajalle mitään uutta. Yhdellä vastaajista oli yksikössään käytössä jo vastaava, viidelle tapaamiselle rakennettu työskentelymalli.

7.9 Esitellyn mallin soveltuvuus työkaluksi perhe- ja vanhemmuustyöhön vastaajatahon lastensuojeluyksikössä.

Seuraavassa kysymyksessä kysyttiin, soveltuuko esitelty malli vastaajatahon lastensuojeluyksikön käyttöön. (kuviokuva 9.) Vastausvaihtoehdot olivat yhteensä neljä:

16. Soveltuuko esitelty malli käyttöön yksikössäsi?

Kuvio 9. Esitellyn mallin soveltuvuus yksikköön

Vastausvaihtoehdoista kaikki muut paitsi ”kyllä” olivat sellaisia, johon pyydettiin kyselyssä perustelut. Perustelut oli pyydetty kysymällä, minkä ehtojen tulisi täyttyä, jotta malli soveltuisi yksikön käyttöön. Vaihtoehtoa ”ei” ei valinnut kukaan vastaajista, eikä vaihtoehdon ”Ei tässä muodossaan, kyllä tietyin ehdoin” antaja perustellut vastaustaan.

Vastauksista ilmeni, että mallin käytöstä tulee keskustella avoimesti ennen sen käyttöönottoa ja mallin työskentelyn tavoitteet tulee olla auki puhuttu. Perhe ei saa kokea työskentelystä ylimääräistä kuormitusta ja joidenkin perheiden kohdalla tulee voida todeta, että perheen tilanne ei nykyisellään ole työskentelylle valmis. Työryhmä tarvitsee ohjausta ja tukea mallin käyttöön ottamiseksi ja mallia tulee voida vastaajien mielestä räätälöidä kullekin perheelle sopivaksi, koska yhden mallin tekniikka ei voi vastata perheiden monimuotoisiin haasteisiin.

Vastauksissa oli myös todettu, että mallin käyttöönotto vaatii sen, että työyhteisöstä löytyy oikeanlainen omaohjaaja tai omaohjaajapari, jotka ovat kiinnostuneita mallin käytöstä ja joille mahdollistetaan resurssi työskentelyn tekemiseen. Työskentely ei saa olla vastaajien mukaan pois lapsille suunnatusta yksilöllisestä ajasta yksikön arjessa.

Työryhmä tarvitsee ohjausta ja tukea mallin käyttöön. Rohkeus olla vaativa ja ohjaava suhteessa vanhempiin, säilyttäen samalla lempeys ja halu yhteiseen hyvään on asia, jonka toteuttaminen tällä hetkellä ei välttämättä onnistuisi.

Perhetilanteet ovat niin monimuotoisia, että yhden mallin tekniikka ei toimi kautta asiakasmateriaalin ja työn tavoitteiden painopisteet ovat usean lapsen kohdalla muissa asioissa. Yksittäistapausten kanssa varmasti toimiva malli, mikäli löytyy ”se oikea” omaohjaajapari ja resurssi tätä toteuttamaan ilman, että lapsille suunnatusta ja yksilöllisestä ajasta joudutaan yksikön arjessa tinkimään.

7.10 Halukkuus saamaan esitellystä mallista yksityiskohtaisempaa tietoa, koulutusta tai esittelyä

Viimeisessä kysymyksessä selvitettiin, ovatko vastaajat halukkaita saamaan esitellystä mallista lisää tietoa esittelyn tai koulutuksen muodossa. (kuvio 10.) Kysymyksen tarkoitus oli karkeitaa, ovatko vastaajat kiinnostuneet mallista, sen käyttöönotosta ja sisällöstä niin, että mahdollinen lisätietojen saaminen voisi vaikuttaa mallin käyttöönoton todennäköisyyteen.

18. Olisin halukas saamaan esitellystä mallista yksityiskohtaisempaa tietoa / koulutusta / esittelyä?

Kuvio 10. Halukkuus saada esitellystä mallista lisää tietoa

Vastaajista valtaosa olivat halukkaita saamaan mallista yksityiskohtaisempaa tietoa, koulutusta ja/tai esittelyä. Muutama vastaajista ilmoitti suoraan, ettei ole kiinnostunut lisätiedoista.

8 Johtopäätökset

Tuloksista voidaan päätellä, että sijoituksen aikainen perhe- ja vanhemmuustyö jossain muodossa on kaikkien vastaajien mielestä merkityksellinen ja tärkeä osa lastensuojelutyötä. Laadukas perheiden kanssa tehtävä työ koetaan sijoituksen onnistumisen kannalta aivan keskeiseksi tekijäksi. Lapsi on lastensuojelun sijoituksenkin aikana vastaajien mielestä erottamaton osa perhettä ja ilman perheen osallistamista sijoituksen aikaiseen työhön ei voida lastensuojelulainkin painottamaan perheiden jälleenyhdistämiseen tavoitteena päästä laadukkaasti. Pitkäsen (2011) mukaan lapsen sijoituksessa korostetaan lapsen suojelua ja sijoitus on interventio, joka voidaan kokea yksityiselle alueelle puuttumisena. Muiden perheenjäsenten auttamisen vastuutaho voi olla järjestelmässä epäselvä.

Vastausten perusteella lastensuojeluyksiköissä tulisi tehdä enemmän perhe- ja vanhemmuustyötä tai sen tekemistapaa tulisi muuttaa, vaikka osassa yksiköjä nykyinen taso koettiin riittäväksi. Työskentelyn räätälöiminen perheen ja lapsen tilanteen mukaan katsotaan hyvin tärkeäksi työskentelyn onnistumiseksi. Vaikka työskentelyä nykyisellään olisikin, on sen tueksi mahdollista ottaa uusia malleja ja työskentelytapoja.

Malliin perustuva työskentely siis koetaan soveltuvaksi perhe- ja vanhemmuustyön osalta, mutta tähän sisältyy työn sisäisiin eri lainalaisuuksiin liittyviä, soveltuvuuteen vaikuttavia tekijöitä. Vastauksissa oli painotettu mallimuotoisen työskentelyn tuovan tasalaatuisuutta asiakkuuksiin, mutta useassa vastauksessa todettiin työntekijöiden kiireen, osaamisen puuttumisen ja / tai resurssien riittämättömyyden vaikuttavan mallin soveltuvuuteen ja sitä kautta sen käyttöön ottamiseen yksikössä. Yhdessä vastauksessa oltiin otettu erikseen kantaa, että perhetyö ei palvelukokonaisuutena sovellu yksikön työhön, koska se vaatisi lisäresursseja, mutta perheiden kanssa tehtävän työn kyseinen vastaaja mainitsi pakolliseksi osaksi onnistunutta asiakkuutta. Vastauksesta on pääteltävissä, että vastaajalla on ollut ennalta tietynlainen käsitys siitä, mitä perhetyö palvelukokonaisuutena tarkoittaa ja perhetyön termin käyttö tässä yhteydessä on vaikuttanut vastaajan antamaan arvioon, koska hän on mieltänyt varsinaisen perhetyön olevan erillinen instanssi tai palvelun osa eikä osa lastensuojeluyksiköissä tehtävää, perheen kanssa toteutuvaa työtä. Lapsen kiinnittyminen sijaishuoltoon on kuitenkin katsottu olevan tärkeä osa lapsen eheytyä ja tätä kiinnittymistä varten on tärkeää, että perheiden kanssa tehdään riittävää yhteistyötä, jotta tälle kiinnittymiselle annetaan vanhempien toimesta rauha. (Tuovila 2008.) Perheiden kanssa tehtävää työtä ei näin ollen voi irrottaa lastensuojeluyksikön perustyöstä.

Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön tarpeellisuus on vastausten perusteella ilmeistä. Malliperusteinen työ tuo mukanaan työtä tukevaa struktuuria, osaamista vahvistavaa ja hoitotuloksia tehostavaa verkostotyötä, jossa vanhempien kanssa tehtävä työn myötä yksikkö ja perhe tulevat lähemmäksi toisiaan, eivätkä tunnu sijoitetun lapsen mielestä erillisiltä hänen elämässään. Perheiden kanssa mallin perusteella toteutettava malli olisi vastausten perusteella myös tasapuolista eri perheille, vaikka ristiriita voi tulla esille sellaisessa tapauksessa, jossa lapsella ei ole olemassa perhettä tai muuta läheisverkostoa. Perheelle suunnatun tuen ja palvelujen irrallisuuden vähentäminen näkyy vastauksissa työn vahvistamisen tavoitteena. Miia Pitkäsen tutkimuksen (2011) mukaan vanhemmille tarjottu tuki on pirstaleista ja avun saaminen vaatii vanhemmilta runsaasti omaa aktiivisuutta. Oleellista perheiden kanssa työskentelylle ja sitä kautta perheen ja laitoksen yhteistyön lähentymiselle olisi se, että työskentelyn myötä vanhemmat jäsentävät perheen tilannetta ja sijoitukseen liittyviä asioita. He pääsevät myös mahdollisesti käsiksi usein kokemaansa häpeän ja syyllisyyden tunteisiin, jotka ovat nousseet sijoitukseen johtaneista tilanteista. Näiden tunteiden huomioiminen on vanhemmuustyöskentelyssä tärkeää, koska oman toiminnan kohtaaminen ja siitä vastuun ottaminen tukee vanhempien ja sitä kautta myös lapsen kuntoutumista. (Hyytinen 2007.)

Se, miten malliin perustuva perhe- ja vanhemmuustyö ylipäättään sopii lastensuojeluyksikön työn osaksi, riippuu vastaajien mukaan hyvin paljon resursseihin liittyvistä asioista. Uuden työskentelyntavan haltuun ottamisen sekä itse työskentelyn viemä aika vaikuttavat vastaajien mielestä eniten soveltuvuuteen. Vaikutukset työvuorosunnitteluun ovat vastaajien mielestä seuraavaksi suurin vaikuttava tekijä soveltuvuuteen; lastensuojeluyksiköissä arjen toiminnot

ja perustyö asiakkaiden kanssa vie paljon aikaa ja tämän toteutumiseen työvuorosuunnittelun on pääasiassa tähdättävä. Työtunteja on käytettävissä tietty lain määrittämä aika ja vaatiikin työvuorosuunnittelulta tarkkaa suunnittelua, saadaanko perhe- ja vanhemmuustyöskentelyyn irrotettua tästä perustyöstä aikaa.

Vastauksesta on pääteltävissä, että työntekijät eivät lähtökohtaisesti kaikki ole välttämättä motivoituneita perheiden kanssa tehtävään työhön tai eivät mahdollisesti miellä perheiden kanssa tehtävää työtä varsinaisen työnsä osaksi, jolloin siitä motivoituminen ei ole työn onnistumisen kannalta oleellista. Onkin mielenkiintoista havaita, että vaikka laki velvoittaa perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön sijoituksen aikana, sen laadukas toteutuminen voi riippua yksittäisen työntekijän motivoituneisuudesta.

Vanhemmuuden tulisi näkyä myös lastensuojelutyöntekijöille emotionaalisesti niin arvokkaana, että vanhemmuudesta motivoitumista tuetaan aktiivisesti lapsen sijoituksen eri vaiheissa. Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa ja yhteistyö saattavat olla hyvin vähäistä. (Pitkänen 2011.)

Malliin perustuvan työskentelymuodon soveltavuuteen vaikuttaa ilman muuta myös malli itse, kuten miltei puolet vastaajista on arvioinut. Mikäli malli on vaikeaselkoinen eikä johdonmukainen, sen käyttöönottaminen vie huomattavasti enemmän aikaa eikä motivoi työntekijää sen käyttöön. Jos malli todetaan itsessään soveltumattomaksi, se ei kuitenkaan tarkoita että malliin perustuva työskentely jollain toisella mallilla olisi mahdotonta. Kuitenkin kokemukset toimimattomista tai vaikkapa liikaa työllistävästä malleista voivat johtaa tilanteeseen, jossa uusia työmuotoja kohtaan syntyy muutosvastarintaa; kun työtä on tottunut tekemään tietyllä tavalla, uudet työmuodot haastavat tätä tapaa tehdä työtä ja ajatella työstä. Tämä ei välttämättä tunnu työntekijästä hyvältä tai uusi työmuoto edes mahdolliselta toteuttaa työvuoron aikana. Työntekijän sitoutuminen ja motivoituminen uuteen työmuotoon onkin avainasemassa tällaisen muutoksen onnistumiseen, kuten yhdessä vastauksessa erikseen mainitaan.

Esihenkilöille esittelemäni, itse aiemmin suunnittelemani malli auttoi suurinta osaa heistä ymmärtämään paremmin sitä, miten malliin perustuvaa perhe- ja vanhemmuustyötä voisi lastensuojeluyksikössä tehdä. Esitelty malli toimi ennen kaikkea työskentelytapaa konkretisoivana ja selkiyttävänä esimerkkinä, jossa vastaajien mukaan kokonaisuudet oli kytketty valmiiksi lastensuojeluyksiköiden jo nykyisellään tekemään työhön ja ne olivat pilkottu sopiviin ja johdonmukaisiin osioihin. Vastauksissa oli tuotu esiin myös se, että malli muistuttaa niistä työn osista, jotka jo nykyisellään kuuluvat esimerkiksi omaohjaajien perheiden kanssa tekemään työhön. Osalle vastaajista malli ei lisännyt esimerkkinä ymmärrystä malliin perustuvan työskentelyn tekemisen mahdollisuuksista. Vaikka perusteluja tälle vastaukselle ei pyydetty eikä niitä näin ollen myöskään saatu, tarkastelemalla aiemmista vastauksista löytyviä, mallin soveltavuuteen vaikuttavia tekijöitä voidaan löytää mahdollisia syitä tälle; mallin esittelyssä

ei esihenkilöille esiteltävässä vaiheessa ole eritelty vielä esimerkiksi sitä, minkä verran mallin omaksumiselle, siihen orientoitumiselle ja varsinaiselle sen avulla työskentelylle on konkreettisesti varattava aikaa ja miten mallin käyttöönotto olisi yksikön nykyisillä resursseilla tai esimerkiksi työvuoroteknisesti mahdollista. Koska nämä olivat kuitenkin yleisimpiä huolenaiheita mallin soveltuvuuden osalta, on johdonmukaista ajatella, että vastaajat ovat kokeneet, että esitelty malli näistä asioista johtuen ei antanut näihin huolenaiheisiin selvyyttä tai ratkaisua ja mahdollisesti sen vuoksi he ovat vastanneet näin.

Esitelty malli soveltuu esihenkilöiden vastausten perusteella itsessään työkaluksi, jolla perhe- ja vanhemmuustyötä voidaan heidän lastensuojeluyksiköissään tehdä. Avoin keskustelu kaikkien osallistuvien osapuolten sekä myös lapsen asioista vastaavan ja sijoituksesta viime kädessä päättävän sosiaalityöntekijän kanssa on tarpeellinen, jotta kaikilla osapuolilla on ymmärrys siitä mitä tehdään ja miksi tehdään. Joskus on tärkeää pystyä rehellisesti toteamaan, että tilanne ei ole perheessä sellainen, että työskentelyä kannattaisi siinä hetkessä aloittaa. Myös muissa vastauksissa oli painotettu, että työskentelyn tulee palvella perheen tarpeita ja sitä tulee räätälöidä näitä silmällä pitäen. Perhetilanteiden monimuotoisuus vaikuttaa yhden vastaajan mukaan asiakkaiden kohdalla sen verran paljon työn painopisteisiin, että yhden mallin mukaan toimiminen ei ole yksikön arjessa mahdollista läpi asiakasmateriaalin. Vastauksista voi tehdä johtopäätöksen, että käyttöön otettavan mallin tulee olla helposti muokattavissa ja eri perheiden tarpeisiin räätälöitävissä, jotta sellainen voidaan ottaa käyttöön. Vastauksissa on painotettu myös, että työryhmä itsessään tarvitsee ohjausta ja tukea mallin käyttöön. Työskentely vaatii rohkeutta olla vaativa ja ohjaava myös vanhempia kohtaan, samalla säilyttäen lempeyden ja halun yhteisen asian äärellä olemiseen. Tästä voi päätellä, että ennen mallin mukaan tehtävää perhe- ja vanhemmuustyötä asiakasperheen ja yksikön työntekijöiden välisessä suhteessa on tarvinnut tapahtua jo paljon muunlaista, tähän työskentelyyn omalta osaltaan valmistavaa työtä.

Vanhemmille tärkeää olisi hyvän asiakassuhteen muodostuminen, joissa tärkeitä asioita olisivat välittäminen, avoimuus ja luottamuksellisuus. On tärkeää muistaa, miten työntekijän näkökulmasta pienillä asioilla voi olla merkittäviä vaikutuksia yhteistyön ja luottamuksen tunteen rakentumisessa. Vanhempi saattoi vuorovaikutustilanteesta tulkita työntekijän suhtautumisesta isoja asioita omasta asemastaan lapsen vanhempana. (Pitkänen 2011.)

Koko kyselyn tuloksista yhteensä voi tehdä johtopäätöksen, että perhe- ja vanhemmuustyö koetaan hyvin tarpeelliseksi ja merkitykselliseksi osaksi lastensuojelutyötä ja siten myös yksiköiden työtä, mutta mallin mukaisesti tehtynä se todetaan myös hyvin resursseja, aikaa ja osaamista kysyväksi työskentelytavaksi. Tämä resurssointikysymys lieneekin yksi keskeisimmistä haasteista malliperusteisen työskentelyn käyttöön ottamisessa. Se, miten tätä haastetta lähdetään päihittämään, on pitkälti kiinni työyhteisön motivoimisesta työskentelyyn perheiden kanssa. Työntekijöiden sitouttaminen perhe- ja vanhemmuustyöhön nousi keskeiseksi

teemaksi vastauksissa, kun esihenkilöiden piti pohtia, millä tavoin mallin soveltuvuutta voisi kehittää.

Uusi tapa ja ajattelumalli perheiden kokonaisvaltaisemmaksi kohtaamiseksi ja osallistamiseksi haastaa muuttamaan totuttua tapaa tehdä työtä, mutta myös sen lainalaisuuksia kuten työmäärää, -aikaa ja resurssia, joka varataan vuoroissa tehtävään yksikön perustyöhön. Olen itse ollut työyhteisössä, jossa työväliseksi on yksikön työssä otettu kaksi suurta uutta työskentelytavan kokonaisuutta, Silta-työskentely ja DDP:een perustuva työote. Nämä muutokset olivat toki haastavia ja aikaa vieviä, mutta lopulta niiden haltuun ottamiseen kului huomattavasti vähemmän aikaa ja resursseja kuin mitä alun perin ajateltiin. Kuten tässä mainitsemassani esimerkissä, myöskään perhe- ja vanhemmuustyön osalta ei olla ”keksimässä pyörää uudelleen”, vaan eniten kyse on mielestäni ajatusmallin muutoksesta sitä koskien, mitä kaikkea otamme lastensuojeluyksikön työssä huomioon ja miten voimme kehittää sitä vastaamaan perheiden kokonaisvaltaiseen tuen tarpeeseen ja lain määrittämiin tavoitteisiin.

9 Pohdinta

Itselle valtavan tärkeästä ja pitkän työuran kautta keskeiseksi tulleesta aiheesta luulisi olevan helppo tehdä opinnäytetyö. Perheiden kanssa tehtävä työ on lastensuojelun työurani aikana noussut erittäin tärkeään rooliin, vaikka ohjaajan perustyöni on edelleen lasten ja nuorten parissa. Olen 15 vuotta kestäneen työurani aikana nähnyt perheiden kanssa tehtävän työn merkityksen nousevan yhä kriittisempään rooliin, mitä tulee työn laatuun, vaikuttavuuteen ja onnistuneisiin kotiutuksiin. Samalla olen huomannut, kuinka pienessä roolissa perhe kokonaisuutena lastensuojelun yksiköiden työssä on. Minussa on herännyt vuosien varrella yhä voimakkaammin tunne siitä, että vanhempien osallistaminen lastensuojelun sijaishuollon yksikkötyöhön on laajalti hyödyntämätön voimavara, vaikka loogisesti ajateltuna sen tulisi olla itsestäänselvä osa onnistunutta sijoitusprosessia, jonka tavoite lainkin mukaan tulee olla perheiden jälleenyhdistäminen. Jos työtä ei tehdä vahvasti kotiinpäin, lapsi tai nuori todennäköisesti palaa samanlaisiin olosuhteisiin kuin mistä hän alun perin sijoitukseen lähti.

Tätä opinnäytetyötä tehdessäni törmäsin hyvin nopeasti siihen tosiasiaan, että sijaishuoltoyksiköstä tehtävää perhetyötä ei ole liiemmin tutkittu ja siitä on olemassa melko vähän tietoa yleisesti saatavilla. Lähdin etsimään tietoa asiasta ja lopulta löysin Miia Pitkäsen tutkimuksen (2011) ”Vastuun Paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa”, jossa selvitettiin sitä, millaista tukea vanhemmat kaipaavat lapsen huostaanoton osalta ja ennen kaikkea sitä, mitä kokemuksia heillä on ilman tukea jäämisestä. Tässä tutkimuksessa selvisi, että vanhemmat kokevat tuen ja avun erillisyyden raskaaksi, kun heitä auttavat tahot toimivat eri instanssissa kuin missä lapsi on sijoitettuna. Sama kokemus minulla itselläni on keskusteltuani työssäni vanhempien kanssa; perheelle sijoitus itsessään on niin raskas kokemus, että sen

läpikäyminen eri ihmisten kanssa uudestaan ja uudestaan on miltei mahdoton urakka. Huomasin toistavani päässäni usein kysymyksen: ”Miksi tätä ei tehdä siinä yksikössä, johon lapsi on sijoitettuna?”

Kun suunnittelin Laurean hyvinvointipalvelujen innovatiivinen kehittäminen- ja yrittäjäyys-opintokokonaisuuksissa perhe- ja vanhemmuustyön malliani, päätin jo tuolloin että opinnäytetyöni tulee olemaan tähän sidonnainen. Opinnäytetyön ohjaajani kanssa tulimme kuitenkin siihen ratkaisuun, että jo aiemmin suunniteltu malli ei voi olla itsessään opinnäytetyön aihe, koska se on ikään kuin jo olemassa. Opinnäytetyön tavoitteeksi tulikin kerätä tietoa lastensuojeluyksiköiltä siitä, miten malliin perustuva perhe- ja vanhemmuustyö ylipäättään soveltuu lastensuojeluyksikössä tehtäväksi oman henkilökunnan voimin ja toisaalta siitä, miten aiemmin suunnittelemani mallia tulisi kehittää edelleen niin, että kyselyn kohteena oleva lastensuojeluyksikkö voisi ottaa sen käyttöönsä. Halusin kerätä tietoa opinnäytetyöhöni sijaishuoltoyksiköiden esihenkilöiltä, koska he ovat yksiköidensä hoidollisista linjauksista (yhdessä mahdollisten vastaavien ohjaajien kanssa), työvuoroteknisistä, työn suunnittelusta ja hallinnasta sekä työnjohdollisista asioista suorimmin vastuussa. Esihenkilöiden oma näkemys perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyydestä vaikuttaa mielestäni väistämättä siihen, miten yksikön henkilökuntaa voidaan tällaiseen työskentelyyn motivoida. Ajattelen, että henkilöstö lastensuojelulaitoksissa voi olla kuinka motivoitunutta tahansa, mutta jos esihenkilö itse ei koe kyseistä työskentelymuotoa merkitykselliseksi, hän ei omassa toiminnassaan myöskään tule luoneeksi edellytyksiä sellaisen työn tekemiselle.

Yhteistyökumppaniksi työelämästä valikoitui varsin luonnollisesti oma työnantajani Familiar Oy. Otin yhteyttä Familiarin Pääkaupunkiseudun ja Varsinais-Suomen laitoshoidon palvelujohtajaan ja esittelin idean opinnäytetyöstäni ja samalla ajatuksen siitä, miten teettäisin perhe- ja vanhemmuustyöhön mallipohjaiseen tekemiseen liittyvän kyselyn yksiköiden esihenkilöille. Palvelujohtaja piti ideaa hyvänä ja ehdotti, että ottaisin kyselyyn kaikki Uudenmaan ja Varsinais-Suomen yksiköt, joita on yhteensä 15. Tutkimusluvan tekemälläni opinnäytetyölle hain Familiar Oy:n laatujohtajalta. Hän pohti kanssani perhetyön käsitettä ja kuvasi, että perhetyö ja perheiden kanssa tehtävä työ ovat käsitteellisesti eri asioita lastensuojelun palvelukentässä. Tästä seurasi hyvä keskustelu ja hän antoi myös muutaman arvokkaan vinkin siitä, miten esittelyvaiheessa olisi hyvä tuoda esille, miten työskentelyn aiheuttama kuormitus saadaan otettua työryhmässä huomioon, miten työskentelyä tekevä voi hakea tukea esihenkilöstä ja työryhmästä sekä miten työ olisi hyvä suunnitella niin, että toinen omaohjaaja ottaa veto vastuun jos toisella tulee solmukohta työskentelyn aikana.

Mallin esittely ja kyselyn toteuttaminen onnistuivat todella hienosti yksiköiden esihenkilöiden kanssa. Vaikka pientä osaa vastauksista jouduin odottamaan hetken aikaa ja ohjelmoin tämän vuoksi lomakkeelle pidemmän vastausajan, sain vastauksen kaikilta paitsi neljältä yksiköltä. 11 yksikön esihenkilön vastaukset on mielestäni erinomaisen kattava tulos opinnäytetyöni

tutkimus- ja kehittämistyön tekemiseksi. Olin erittäin positiivisesti yllätynyt vastausten määräästä.

Vastaukset olivat erittäin hyvin linjassa sen suhteen, mitä itse ajattelen perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyydestä. Oli ilahduttavaa huomata, miten kaikki vastaajatahot kokivat perheiden kanssa tehtävän työn olevan sijoitusprosessin onnistumisen kannalta aivan ensiarvoisen merkityksellistä. Kaikki vastaajatahot olivat myös suhteellisen yhtä mieltä siitä, mitkä asiat ovat tällaisen työskentelyn tekemisen kannalta mahdollisesti haittaavia tai estäviä tekijöitä.

Pidän itse huolestuttavana asiana sitä, että perheiden kokonaisvaltainen kohtaaminen ja mahdollinen työskentely sijaishuollon aikana on nykyisellään niin paljon yksittäisten työntekijöiden oman motivaation ja osaamisen varassa. Sijaishuoltoyksikössä, jossa ei ole luotu työhön tällaisen työskentelyn mahdollistavia raameja, tällaisen motivoituneen ja osaavan työntekijän työpanos jää tältä osin todennäköisesti käyttämättä ja vaikka kyseinen työntekijä onnistuisikin tekemään oman työnsä raameissa tapaamis pohjaista työskentelyä, laadukas perhe- ja vanhemmuustyö koskisi tällöin vain tätä kyseistä perhettä, jonka sijoitetun lapsen omaohjaajaksi kyseinen työntekijä on valikoitunut. Tällöin emme voi puhua tasalaatuisesta, kaikki tuen tarpeessa olevat perheet kohtaavasta työskentelytavasta.

Toivon, että tämä opinnäytetyöni on herättänyt kyselyn kohteena olleissa esihenkilöissä vastaavanlaista kipinää työn kehittämiseen, perheiden kohtaamiseen ja laadukkaampaan sekä osallistavampaan, kotiin päin suuntautuvaan lastensuojelutyöhön, kuin mikä minussa itsessäni kytee. Uskon, että meissä tulee aina olla halu ja kiinnostus kehittää olemassa ja käytössä olevia tapoja tehdä työtä, vaikka työ olisi itsessään jo laadukasta ja kriteerit täyttävää. Työn kehittäminen, uusien työkalujen haltuunottaminen ja työn uudelleen suunnitteleminen vaatii aina oman itsensä, uskomustensa ja tapojensa haastamista ja ennen kaikkea rohkeutta kokeilla jotain, mitä ei ole ennen ehkä kokeiltu. Samaa kipinän heräämistä tietysti toivon keneltä tahansa tämän opinnäytetyön lukeneelta henkilöltä. Kuinka arvokasta olisikaan olla myötävaikuttamassa jonkin uuden ja paremman työn tekemisen tavan syntyyn!

Ennen muuta toivon, että tämä suunnittelemani malli jää jossain muodossaan elämään ja kehittymään lastensuojeluyksiköiden työssä ja saisin käydä kiinnostavia keskusteluja eri osapuolten kanssa siitä, millä tavoin tämä malli voisi olla työtä helpottava, perheitä jälleenyhdistävä ja vahvistava työkalu. Seuraava askel kehittämistyössä olisi mielestäni luonnollisesti mallin esittely yksiköiden henkilöstölle. Heiltä mallin kehittämiseen saisi suoraan arjen työstä esiin nousevia näkökulmia.

Lähteet

Painetut

- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8.painos. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hyytinen, R. 2007. Lapsi, huumeperhe ja toivo. Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutusprosessissa. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Kujala, V. 2003. Jaetun vanhemmuuden mahdollisuudet. Sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Helsinki: Sininauhaliitto.
- Pitkänen, M. 2011. Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Heikki Waris- instituutin julkaisusarja nro 26, 2011. Helsinki: Yliopistopaino.
- Saurama, E. 2011. Esipuhe. Julkaisussa Vastuun paikka! Vanhempien tukeminen lapsen huostaanotossa. Kirj. Miia Pitkänen. Soccan ja Heikki Waris- instituutin julkaisusarja nro 26, 2011. Helsinki: Yliopistopaino.
- Tuomi, J. & Arajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 5. painos. Helsinki: Tammi.
- Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa Jari Ketola (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-Kustannus, 29-50.

Sähköiset

- Alatalo, M., Lappi, K. & Petrelius, P. THL 2017. Lapsikeskeinen suojelu ja perheen toimijuiden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Työpaperi. Helsinki: Juvenes. Viitattu 5.3.2024.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134616/URN_ISBN_978-952-302-859-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Familiar 2023. Tietoa meistä. Viitattu. 1.10.2023.
<https://familiar.fi/tietoa-meista>.
- Jyväskylän yliopisto 2021. Määrällinen analyysi. Koppa - julkinen kurssi- ja oppimateriaali. Viitattu 5.3.2024.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysi-menetelmat/maarallinen-analyysi#:~:text=M%C3%A4%C3%A4r%C3%A4llinen%20eli%20kvantitatiivinen%20tutkimusaineiston%20analyysi%20perustuu%20aineiston%20kuvaamiseen,ilmi%C3%B6iden%20yleisyytt%C3%A4%20ja%20esiintymist%C3%A4%20numeroiden%20ja%20tilastojen%20avulla>.

Lastensuojelulaki. Finlex. Viitattu: 8.10.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.

Tampereen yliopisto 2008. Validiteetti. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto - menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu: 7.3.2024.

<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/luotettavuus.html>

Tampereen yliopisto 2008. Reliabiliteetti. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto - menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 7.3.2024.

https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_2.html

TENK 2023. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö. Viitattu 7.3.2024.

<https://tenk.fi/fi/tiedetilppi/hyva-tieteellinen-kaytando-htk>

THL 2023. Lastensuojelulaitokset. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu: 5.10.2023

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>.

Liitteet

Liite 1: Lastensuojeluyksiköstä käsin tehtävä perhe- ja vanhemmuustyö. Esihenkilöille esiteltävä PowerPoint- esitys.	42
Liite 2: Perhe- ja vanhemmuustyön mallin esittely. Microsoft Word.....	43
Liite 3: Kyselylomake. Esihenkilöille jaettava kyselylomake tiedon keräämiseksi. Microsoft Forms.	44

Liite 1: Lastensuojeluyksiköstä käsin tehtävä perhe- ja vanhemmuustyö. Esihenkilöille esiteltävä PowerPoint-esitys.

Liite 2: Perhe- ja vanhemmuustyön mallin esittely. Microsoft Word.

Liite 3: Kyselylomake. Esihenkilöille jaettava kyselylomake tiedon keräämiseksi. Microsoft Forms.

Taulukot

Taulukko 1. Esimerkki kyselylomakkeen (liite 3) kysymyksen 5 (kuvio 3) tehdystä kvalitatiivisesta sisällönanalyysistä.

<p>Alkuperäinen ilmaus: ”Perhe/vanhemmat ovat merkittävä tekijä sijoitetun lapsen elämässä. Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeä, että vanhemmat/perhe ovat yhteistyössä laitoksen henkilökunnan kanssa. Perustavoite kuitenkin lapsen sijoitukselle on, että tavoitteena on aina mahdollinen kotiutus.”</p>
<p>Teeman etsiminen: Perhe/vanhemmat ovat merkittävä tekijä sijoitetun lapsen elämässä. Lapsen kasvun ja kehityksen kannalta on tärkeä, että vanhemmat/perhe ovat yhteistyössä laitoksen henkilökunnan kanssa. Perustavoite kuitenkin lapsen sijoitukselle on, että tavoitteena on aina mahdollinen kotiutus.</p>
<p>Alkuperäinen ilmaus: ”Lasta ei voi vain irrottaa perheestä. Pyritään auttamaan ja vaikuttamaan koko perhesysteemiin. Kiinnittää lapsen paremmin sijaishuotoyksikköön, kun vanhempien kanssa yhteistyö toimii. Muistettava, että tavoitteena aina perheen jälleen yhdistäminen. Monissa asioissa ja tapauksissa vanhemmat lapsen parhaimpia asiantuntijoita ja heillä tieto lapsen varhaislapsuudesta sekä koko perheen historiasta.”</p>
<p>Teemojen etsiminen: Lasta ei voi vain irrottaa perheestä. Pyritään auttamaan ja vaikuttamaan koko perhesysteemiin. Kiinnittää lapsen paremmin sijaishuotoyksikköön, kun vanhempien kanssa yhteistyö toimii. Muistettava, että tavoitteena aina perheen jälleen yhdistäminen. Monissa asioissa ja tapauksissa vanhemmat lapsen parhaimpia asiantuntijoita ja heillä tieto lapsen varhaislapsuudesta sekä koko perheen historiasta.</p>
<p>Pelkistetty ilmaus: Perhe on sijoitetun lapsen elämässä merkittävä ja irrottamaton osa ja vanhemmat hänen elämänsä parhaat asiantuntijat. Sijoituksen aikana toimiva perheen ja laitoksen yhteistyö turvaa lapsen kasvua ja kehitystä sekä vaikuttaa koko perhesysteemiin. Sijoituksen tavoite on on aina perheen jälleenyhdistäminen.</p>
<p>Klusteroidut alaluokat: Perheen merkitys lapsen elämässä, perheen kanssa tehtävä yhteistyö, sijoituksen tavoitteet</p>

Kuviot

Kuvio 1. Yksikössä tehtävät perhe- ja vanhemmuustyön tavat

Kuvio 2. Yksikössä tehtävän perhe- ja vanhemmuustyön lisääminen tai vähentäminen

Kuvio 3. Perhe- ja vanhemmuustyön merkityksellisyys lastensuojelutyössä

Kuvio 4. Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön tuttuus

Kuvio 5. Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön soveltuvuus yksikköön

Kuvio 6. Malliin perustuvan perhe- ja vanhemmuustyön tarpeellisuus

Kuvio 7. Asioiden vaikutus mallin soveltuvuuteen

Kuvio 8. Esiteltävän mallin lisäämä ymmärrys

Kuvio 9. Esitellyn mallin soveltuvuus yksikköön

Kuvio 10. Halukkuus saada esitellystä mallista lisää tietoa